

TENDENS: FÄRRE INSATSER ENLIGT LSS

Sociionomen

EN TIDNING FRÅN AKADEMIKERFÖRBUNDET SSR

#4
2024

TEMA (O)SÄKRA SYSTEM

Hur ska känsliga
uppgifter skyddas
när hackare går
till attack?

FORSKNING

Skolkuratorns
roll i fokus

“Jag tror att jag har försökt att förtränga våldet. Ibland har jag stannat upp i livet och tänkt att det nog inte var så allvarligt.”

BRANDON SÖKTE SVAR

Brandon Sekitto ringde upp sina tidigare
socialsekreterare. Det blev starten på en
gemensam resa bakåt i tiden.

ANNONS

Söker du LSS-placering?

Vi har lediga platser och finns på flera platser i landet. Mo Gård har 75 års samlad erfarenhet och specialiserad kompetens kring kommunikation, kombinerade funktionsnedsättningar och utmanande uttryckssätt. Vi är ett stiftelseägt idéburet kunskapsföretag som erbjuder individanpassade helhetslösningar inom boende, daglig verksamhet och anpassad gymnasieskola till personer med intellektuell funktionsnedsättning och/eller autism.

Välkommen att besöka Lediga platser på vår hemsida och ta kontakt med våra kunniga placeringsrådgivare:

✉ placeringsradgivare@mogard.se ☎ 010-471 67 00

mogard.se

MO GÅRD

ANNONS

FREDRIKSDAL

Ett utrednings- och behandlingshem för familjer med barn i åldrarna 0-13 år och blivande föräldrar

Tel. 0380 - 261 10
www.utredningshem.se

Med backspegeln som vägledning

Oret efter att jag gick ut gymnasiet jobbade jag på en förskola. Det är väldigt länge sedan nu men jag kommer fortfarande ihåg många av barnen.

Hur många gånger har jag inte undrat hur det gick för Lisa, som alltid kom springande med armarna framsträckta för att få en kram? Och vad blev det av spralliga Carl-Philip som jag aldrig fick att somna på vilan? Och Anna-Clara som kom lommande med handen framsträckt så fort det blev minsta glipa mellan vanten och overallen, vilket på en femåring är i princip hela tiden?

ATT JOBBA MED människor innebär att man för en tid blir en del av andras liv. Vi i deras, de i våra. Och oavsett hur professionellt vi försöker förhålla oss så etsar sig vissa personer och deras livsöden fast i oss. När våra vägar inte längre löper parallellt undrar vi vad som fanns bakom kröken för den andra. Det är som i boken om mumintrollet ”Vad tror du att det hände sen?”, fast utan kikhålet i bokens sidor som ger en glimt av fortsättningen.

I STÄLLET BLIR frågan hängande i luften. Det är synd för om vi får inblick i hur det gick öppnas också möjligheter för reflektion och lärande. Vad kunde vi ha gjort annorlunda? Vad blev bra? Och hur ska vi

göra framåt för att bli ännu bättre? Det är precis den möjlighet som öppnade sig för Lotta Pehrsson Öhrn, Ann Gardeström när deras tidigare klient Brandon Sekitto, hörde av sig och i det här numret kan du läsa om den resa de gjort tillsammans, med start i Brandons gamla journaler.

SEN ÄR FRÅGAN OM de barn som är aktuella hos socialtjänsten i dag kommer att kunna söka svar i arkiven på samma sätt? För vissa är svaret nej, eftersom den senaste tidens hackerattacker raderat hela journalsystem, inklusive säkerhetskopior. Dessutom har känsliga uppgifter lämnats ut till försäljning på Darknet, vilket förstås är helt horribelt. Hur it-säkerheten i kommuner och regioner ska lösas framöver behöver därför komma högt upp på alla agendor framöver!

Annika Sjöberg
Chefredaktör

RÄTTELSE: Projektet forskaren Jayeon Lee arbetar med, som nämndes i förra numrets ledare, finansieras av Formas och inget annat.

Socionomen

Socionomen är Sveriges ledande oberoende tidskrift för kvalificerat socialt arbete och psykoterapi. Den är prenumererad och utkommer med åtta nummer per år. Ägare är Akademikerförbundet SSR. Tidskriften Socionomen, A4, Bondegatan 21, 116 33 Stockholm
Besök: Bondegatan 21

Socionomen ansvarar ej för inskickat material som inte är beställt.

**CHEFREDAKTÖR
& ANSVARIG UTGIVARE**

Annika Sjöberg
0706-58 88 95
annika@socionomen.se

**DIGITAL REDAKTÖR
& REPORTER**

Tommy Johansson
0702-17 74 54
tommy@socionomen.se

ART DIRECTOR

Louise Bååth
louise@a4.se

SKRIBENTER

Tommy Johansson
Fredrik Rubin
Annika Sjöberg
Tim Andersson
Viktoria Myrén
Fredrik Söderlund

REDAKTIONSÅD

Socionomen har två redaktionsråd, ett bestående av forskare och ett med yrkesverksamma socionomer. Mer information finns på socionomen.se.

FOTO OMSLAG

Margareta Bloom Sandebäck

PRODUKTION

A4 Text & Form

SOCIONOMEN.SE

Nyheter och fördjupning om
socialt arbete och psykoterapi

PRENUMERATION

Akademikerförbundet SSR
08-617 44 00, knappval 5
prenumeration@akademssr.se
Prisuppgifter och info finns på
socionomen.se/prenumerera/

ANNONSBOKNING

AdSales Group AB
Joel Pehrsson
joel@adsales.se
072 - 590 25 32
Utgivningsplan på
socionomen.se/annonsera/

TRYCKERI

Norra Skåne Offset,
ISO 14001- och
ISO 9001-certifikat.
Socionomen finns även som
taltidning. Kontakta redaktionen
för information.

Akademikerförbundet SSR

07 I KORTHET

Aktuellt: Perstorps kommun lägger ned soialnämnden.

14 FÄRRE FÅR LSS

Tendens: Antalet insatser enligt LSS minskar, det visar Socialstyrelsens lägesrapport.

18 (O)SÄKRA SYSTEM

Tema: Kommuner och regioner attackeras av hackare. Hur ska känsliga uppgifter skyddas?

30 BRANDON SÖKTE SVAR

Mötet: Brandon Sekitto har gått igenom sin journal ihop med sina tidigare socialsekreterare.

I vuxen ålder har Brandon Sekitto försökt förstå varför hans barndom blev som den blev.

Arbetsträning på Ringövarvet.

FOTO:ANNA-LENA LUNDQVIST

40 HLT I VÄSTERBOTTEN

Verktyg: Hur kan myndigheter samverka kring barn i behov av stöd? Västerbotten har hittat en modell.

44 EN ANDRA CHANS

Bildreportage: På Ringövarvet i Göteborg får både båtar och människor nytt liv.

53 SKOLKURATORNS SAMTALSPRAKTIK

Forskning: Skolkuratorer saknar vägledning och riktlinjer för sina individuella samtal.

DESSUTOM I SOCIONOMEN

38 C-UPPSATSTÄVLINGEN, 59 DEBATT, 61 SETT, LÄST, HÖRT, 62 KRÖNIKA

Aktuellt

TEXT: TOMMY JOHANSSON

FOTO: GETTY IMAGES

Nationell hjälplinje för personer i kris återupprättas

NY HJÄLPLINJE. För drygt fyra år sedan lades den nationella hjälplinjen för människor i kris ned. Nu startas den upp igen – kanske redan i höst. "Glädjande att regeringen har lyssnat", säger Conny Allaskog på NSPH.

Det var i januari 2020 som den nationella hjälplinjen lades ner. Detta efter beslut från SKR som dittills drivit tjänsten via sitt bolag Inera. Beslutet byggde på rekommendationer från regionerna som ville föra in tjänsten i sina ordinarie vårdverksamheter.

Nedläggningen fick kritik från flera håll och organisationer som Mind, Suicide Zero, Funktionsrätt Sverige och Nationell samverkan för psykisk hälsa (NSPH) varnade för allvarliga konsekvenser och har de senaste åren kämpat för att få tillbaka hjälplinjen.

Nu har organisationerna fått gehör. I slutet av mars meddelade regeringen att man gett Folkhälsomyndigheten i uppdrag att utse och upprätta en ny nationell hjälplinje för psykisk hälsa och suicidprevention.

Conny Allaskog

FOTO: CAROLINE ANDERSSON

– Legitimerad personal ska, dygnet runt, alla dagar i veckan, erbjuda samtalsstöd och kunna lotsa personer vidare vid behov, säger socialminister Jakob Forssmed (KD). Totalt har 22 miljoner kronor avsatts till Folkhälsomyndighetens arbete att inrätta den nya nationella stödlinjen. Den ska

rikta sig både till personer med psykisk ohälsa och till anhöriga och närstående. Enligt Jakob Forssmed kan det hela vara i gång redan till hösten.

NSPH har haft löpande kontakt med Socialdepartementet sedan ett drygt år tillbaka och välkomnar nu beslutet från regeringen.

– Det är glädjande att Jakob Forssmed och regeringen lyssnat på oss, säger Conny Allaskog, ordförande för NSPH.

– Det har varit ett stort tryck bland de stödverksamheter som drivs av våra medlemsorganisationer och övriga civilsamhället. Många som ringer in har svårt att komma fram till de hjälplinjer som finns i dag. Så får det helt enkelt inte fortsätta.

Ökat våld från personal på Sis-hem

SIS. En ny granskning från barnrättsorganisationen Barnrättsbyrån visar att personalens våld mot barn på Sis-hem ökade under 2023. Totalt genomfördes 1 637 fysiska ingrepp, vilket är den högsta nivån någonsin.

Det är tredje året i rad som man noterar en ökning av fysiska ingrepp. Under 2022 landade siffran på 1 405 och året innan det 1 134.

– Det är djupt oroande att personalens våld mot barn på Sis fortsätter att öka, trots 140 miljoner i extra anslag från staten under 2023. Det är en utveckling som inte kan accepteras i en rättstat, säger Elin Wernquist, generalsekreterare på Barnrättsbyrån. Även klagomålen till IVO ökade under 2023. Totalt togs 425 klagomål emot. Det handlade bland annat om fysiskt våld och sexuella övergrepp från personal.

FOTO: GETTY IMAGES

700 000

Så många samtal och chattar om psykisk ohälsa uppger hjälporganisationen Mind att man tagit emot via Självmordslinjen under 2023.

FLER NYHETER FÖLJ FLÖDET
PÅ SOCIONOMEN.SE

**SAMMA OMTANKE.
SAMMA ERFARENHET
OCH KOMPETENS.
SAMMA TRYGGA
OMHÄNDERTAGANDE.
SAMMA HJÄLP TILL
VÅLDSUTSATTA
BARNFAMILJER.**

**SAMMA VERKSAMHET
MEN NU UNDER NYTT
NAMN.**

MÄLARBYGDEN SKYDDAT BOENDE BYTER NAMN TILL:

FREDAHUSET

Välkommen att kontakta oss dygnet runt

070-595 88 03

fredahuset.se

858

Så många samtal inkom 2023 till "Välj att sluta", Socialstyrelsens nationella stödtelefon för personer som utövar våld i nära relationer. Det är en ökning med 19,5 procent jämfört med 2022.

Perstorps kommun lägger ner socialnämnden

EKONOMI. Under 2023 redovisade socialnämnden i Perstorps kommun, norra Skåne, ett underskott på totalt 22,7 miljoner kronor. Nu har kommunen meddelat att man lägger ner socialnämnden.

I protokollet från kommunstyrelsens sammanträde i april skriver man att "Det har framkommit att det finns brister i verksamheten vad gäller kostnadskontroll och kvalitet."

– Det är en allvarlig situation. 2023 var ett tufft ekonomiskt år och 2024 är inte bättre. Vi har inte råd med den här typen av underskott, säger kommunstyrelsens ordförande Ronny Nilsson (S), i ett inlägg med SVT.

Han pekar framför allt på personal-

kostnaderna och menar att det har anställts fler personer än vad det funnits medel för, bland annat inom hemtjänsten.

Beslutet har fattats av den styrande majoriteten, bestående av S, M, C och KD. Ansvar för kommunens socialtjänst kommer nu tas över av kommunstyrelsen, med start i mitten av maj.

Socialnämndens ordförande Elisabet Holmer (S) riktat hård kritik mot beslutet.

– Det känns alldeles för jäkligt, säger hon i en intervju med Sveriges Radio, och menar att nämnden inte blivit uppdaterad om det ekonomiska läget.

– Spontant kan jag känna att nämnden inte kan hållas ansvarig för pengar som vi inte har fått någon information om.

FOTO: GETTY IMAGES

BUP blir "ambulerande" i Stockholm

BARN OCH UNGA. I mitten av april inleddes ett pilotprojekt i Stockholm där barn- och ungdomspsykiatrien flyttade ut i fyra av stadens stadsdelar. Syftet är att erbjuda ungdomar i riskzonen för kriminalitet snabbare psykiatrisk hjälp, och att stärka samarbetet mellan socialtjänsten och polisen.

– Vi kommer att kunna arbeta mer flexibelt, från andra lokaler än vanliga BUP, och vara tillgängliga på de platser där de unga befinner sig, säger Susanna Terling, specialistläkare inom BUP:s forsknings- och utvecklingsavdelning, till tidningen Mitt i.

Projektet kallas för "ambulerande BUP". Under tiden som projektet pågår kommer BUP fungera som en integrerad part i de sociala insatsgrupperna (SIG).

Vilka fyra stadsdelar det handlar om är i skrivande stund inte offentliggjort.

” Jag har blivit likgiltig när det kommer till politik. Lyssnar de som bestämmer? ”

"Aminah" i Fathima-rapporten som nyligen släpptes av Rädda barnens ungdomsförbund. I rapporten berättar unga tjejer om sina erfarenheter av flykt och om att vara ny i Sverige.

”Oftast är det ju inga onda människor inblandade”

Vad är det som gör att det yttersta skyddsnätet för utsatta barn stundtals brister? Den frågan söker journalisten Marja Grill svar på i en ny bok.

Marja Grill är reporter på Svt och ligger bakom flera uppmärksammade granskningar av den sociala barnvården. I boken Varför dog John Walter? – En granskning av de nya barnhemmen går hon inte bara igenom händelseförloppet fram till den majdag 2021 då femåriga John Walter dog, utan väver även in berättelser från andra barn vars ärenden hon granskat. Fram växer en bild av ett system som stundtals sviker de utsatta barn det är tänkt att skydda.

Varför ville du skriva den här boken?

– Jag ville försöka binda ihop de granskningar jag gjort med den politiska utvecklingen inom den sociala barnvården.

Vad är din bild av orsaken till de brister du sett?

– Oftast är det ju inga onda människor inblandade, utan folk gör sitt bästa i de system vi har. Ibland är det önsketänkande från kommunerna att det ska bli bättre för barnet genom att man placerar: Om vi betalar för att det nya hemmet ska behandla så hjälper vi barnet. Det är ju inte alltid så enkelt.

Hur ser du på socialtjänstens, och den enskilda socialarbetarens, ansvar?

– Jag har tänkt mycket på det och ville gå till botten med det i boken. Därför har jag även intervjuat en socialarbetare om hur arbetssituationen kan se ut för dem som jobbar med barn och unga. Vi journalister ställer sällan frågor om exempelvis

hur många ärenden en handläggare har på sitt bord, vilket vi nog borde göra oftare.

Vilka tycker du ska läsa boken?

– Det finns en skam och utsatthet hos dem som är föremål för den sociala barnvården som gör att de inte höjer sin röst. Här finns även en klassdimension och föräldrarna upplevs ibland som besvärliga. De strider för sitt barns rätt och har inte den här ”medelklassigheten” som jag som reporter, en socialsekreterare eller föreståndare på ett HVB oftast har, vilket gör det svårare att lyssna på dem. Så jag har skrivit den med förhoppningen att fler ska förstå de här barnens situation. Sen hoppas jag även att de som fattar beslut, bygger system och satsar resurser, ska läsa och se hur det är på en del av HVB-hemmen.

Annika Sjöberg

Marja Grill

GÖR: Reporter på Svt

AKTUELL MED: Varför dog John Walter? – En granskning av de nya barnhemmen

”Det här skulle kunna vara en smärre revolution”

Dagens biomedicinska modell för förståelsen av psykiskt lidande har fått en hel del kritik. Som alternativ har det Brittiska psykologförbundet tagit fram The Power Threat Meaning Framework, PTMF. Nu kommer den i svensk översättning.

TEXT TOMMY JOHANSSON

I **BÖRJAN AV 2018** hände något som kommit att bli en internationell snackis i den psykiatriska världen. Då släpptes nämligen boken *The Power Threat Meaning Framework (PTMF)*, som ger ett alternativt sätt att förstå psykiskt lidande, av det brittiska psykologförbundet.

– Vårt samhälle i dag ser psykiskt lidande som sjukdomar och då blir lösningen oftast sjukvård, säger Fanny Marell, socionom och legitimerad psykoterapeut.

PTMF, på svenska kallat Ramverket för makt, hot och mening (RMHM), går igenom de brister man ser i dagens system och lyfter i stället evidens för vilken roll olika typer av makt spelar i människors liv. Man talar om maktbalanser utifrån den kontext personen kommer ifrån eller den man lever i, och hur det i förlängningen kan få människor att känna sig hotade.

– PTMF tar upp enormt många studier som kopplar ihop psykiskt lidande med kontext; till exempel med fattigdom, segregation, våld

och svårigheter under uppväxten.

– Dessa upplevelser av hot försöker vi parera och det leder till att vi utvecklar hotresponser. Det är det vi i dag kallar för psykiatriska symtom eller sociala problem, till exempel självskada, missbruk, tvång, och så vidare.

I dag används de in-

ternationella diagnossystemen DSM och ICD. Båda systemen har fått kritik av såväl forskare som yrkesverksamma och personer som själva lider av psykisk ohälsa.

– Många psyki-

ka sjukdomar enligt DSM/ICD överlappar varandra, det vill säga kriterierna ser väldigt lika ut för olika sjukdomar. Det innebär att om man låter en patient gå till fem olika läkare eller psykologer så kommer alla att sätta olika diagnoser på samma person. Det blir inte så tillförlitligt, säger Fanny Marell.

EN STOR DEL av kritiken bottenar också i att mängden utskrivna mediciner har ökat lavinartat de senaste åren, samtidigt som sjukhälsotalen stiger.

Fanny Marell

FOTO: PRIVAT

”Vårt samhälle i dag ser psykiskt lidande som sjukdomar och då blir lösningen oftast sjukvård.”

– Vi diagnosticerar hej vilt på BUP och i vuxenpsykiatri och skriver ut skenande mängder av läkemedel. Trots det blir människor inte bättre.

Hittills har PTMF översatts till spanska, italienska och norska. Nu kommer den också på svenska. Fanny Marell och socionomkollegan Lasse

PTMF

● Framtagen av det brittiska psykologförbundet 2018 där psykologen Lucy Johnstone och Mary Boyle, professor i klinisk psykologi, är några av huvudförfattarna.

Består av två dokument, ett huvuddokument och en summering. Det är summeringen som nu har översatts till svenska.

Den svenska redaktionen består förutom Fanny Marell och Lasse Mattila av Eva Henje, överläkare och professor vid Umeå universitet, och Kerstin Hopstadius, legitimerad psykolog och psykoterapeut samt professionell översättare.

Mattila har varit drivande i den processen och arbetslett det team som jobbat med översättningen. Arbetet har pågått i cirka två år och involverat 13 personer.

– Det är psykologer, psykiatriker, professorer, farmaceuter, socionomer och egnerfarna. Vi har en otrolig bredd i redaktionen, berättar Fanny Marell.

Vilka utmaningar har varit störst i arbetet?

– En utmaning har varit det medicinska språket som man i PTMF medvetet valt att tvätta bort. Personer som går i psykoterapi kallas inte patienter utan klienter. Man säger inte heller depression, man säger ledsenhet, och i stället för ångest säger man oro. Det har varit viktigt att se till att de som översätter inte tar tillbaka det medicinska språket.

Vad hoppas ni att översättningen ska få för effekt i Sverige?

– PTMF bygger på ett helt annat sätt att förstå psykiskt lidande som egentligen ligger närmare socionomers sätt att förstå psykiskt lidande. Det här skulle kunna vara en smärre revolution, att man inte ser psykiskt lidande som en sjukdom utan som ett svar på utsatthet.

Fanny Marell understryker att PTMF inte ska ses som en ny terapiform, utan kärnan är det vidgade synsättet kring psykiskt lidande och kopplingen till klientens tillvaro,

antingen den som klienten kommer ifrån eller den som klienten lever i.

– En av de större studierna som lyfts fram i PTMF är den välkända ACE-studien från USA. Den visar att barn som

växer upp med vanvård, misshandel, övergivenhet och så vidare utvecklar både fler fysiska sjukdomar och mer psykiskt lidande, säger Fanny Marell, och fortsätter:

– Skulle man ta det här på allvar så skulle man behöva jobba mer med fattigdom, segregation, rasism, våld i nära relation, med mera. De frågorna skulle få en helt annan plats. ◀

”Skulle man ta det här på allvar så skulle man behöva jobba mer med fattigdom, segregation, rasism med mera.”

”Hoppas arbetsgivarna får lite eld i baken”

Snart slutar övergångsreglerna för hälso- och sjukvårdskuratorer att gälla. Men vad händer med dem som fortfarande saknar legitimation?

TEXT TOMMY JOHANSSON

DET VAR 2018 som riksdagen klubade igenom att en legitimation för kuratorer inom hälso- och sjukvården skulle införas. För att nå dit kommer det från och med den 1 juli i år krävas en hälso- och sjukvårdsexamen om 60 högskolepoäng. Sedan legitimationen infördes 2019 har den som redan

arbetar som kurator i hälso- och sjukvården haft möjlighet att ansöka om legitimation enligt övergångsbestämmelser. När den möjligheten försvinner väntas legitimationsfrågan ställas på sin spets, eftersom olika regioner hanterat den på olika sätt. Vissa anser det självklart med legitimerad personal, andra tycker det är mindre viktigt.

Svensk Kuratorsförening är starkt kritisk till att det hela inte har hanterats genomgripande i hela landet.

– Det här skulle ha samordnats nationellt för längesen. Här inför man en ny legitimationstitel men sen har man ingen plan framåt, säger Linda Henriksson, legitimerad hälso- och sjukvårdskurator i Västerbotten

Linda Henriksson
FOTO: PRIVAT

och styrelseledamot i Svensk kuratorsförening.

– Vi ska ju ha en jämlik vård över hela landet men den här gruppen har hamnat under radarn.

Hur blir det för de kuratorer som inte uppfyller kraven efter den 1 juli? Riskerar man till exempel att bli uppsagd?

– Nej, har man en anställning så har man en anställning. Det är ingen som kommer bli uppsagd. Där emot pratas det om, i alla fall här i Västerbotten, att

rörligheten bland arbetstagare inom regionen kan bli begränsad om man inte är legitimerad. Det kan bli svårare att byta arbetsplats helt enkelt, säger Linda Henriksson.

Med bara en dryg månad kvar av övergångsperioden tror och hoppas Svensk kuratorsförening att frågan kommer få en helt annan plats på dagordningen.

– Vi hoppas ju att arbetsgivarna får lite mera eld i baken nu, för snart har vi ett gäng som inte kommer kunna söka legitimation. En sak som arbetsgivarna kommer behöva göra är att samverka med lärosätena för att köpa in, och kanske anpassa kuratorsutbildningen.

DÄR HAR SVENSK kuratorsförening stämt i bäcken. Man har haft representeranter med i arbetsgrupper på flera av landets lärosäten där flera frågor har diskuterats. Kan till exempel kuratorer med flera års arbetsfarenhet tillgodoräkna sig yrkestid som en del av vfu:n? Finns det möjlighet att jobba och studera samtidigt? Det återstår att se. ◀

Fotnot: Ansökan om legitimation sker hos Socialstyrelsen. Handläggningstiden ligger på cirka tre veckor från det att ansökan tagits emot.

FOTO: GETTY IMAGES

ANNONS

nytida

Vi gör världen lite bättre, en människa i taget

Nytida ger stöd till barn, unga, vuxna och familjer inom både funktionsnedsättning och psykosocial problematik. Vi finns här för dig, med över 460 verksamheter runt om i landet.

Läs mer om oss på nytida.se

Slopad plusmeny inom LSS

Antalet beviljade insatser enligt LSS minskar. Det gäller särskilt insatser av social karaktär. Vad är det som har hänt?

TEXT ANNIKA SJÖBERG

DET ÄR UNGEFÄR 30 ÅR sedan Lagen om stöd och service, LSS infördes. Tanken var att personer med funktionsnedsättning skulle få ett liv som alla andra. Under många år ökade antalet personer med insatser enligt LSS, men nu syns en tydlig trend: svångremmen dras åt. I Socialstyrelsens lägesrapport för 2024 Insatser och stöd till personer med funktions-

nedsättning konstateras att antalet personer som beviljas insatser enligt LSS minskat sedan 2021. De som får stöd beviljas också färre insatser per person.

– Det är plusmenyn som försvinner. De basala behoven tillgodoses men man skär ner på insatser av social karaktär. Bor du i ett särskilt boende får du kanske inte stöd för individuella

aktiviteter, vilket är det som LSS faktiskt handlar om, säger Karin Flyckt, samordnare för funktionsfrågor på Socialstyrelsen.

Vad beror minskningen på?

– Det skiljer sig från kommun till kommun men kan till exempel vara demografiska faktorer eller en tuff ekonomisk situation i kommunen som gör att antalet insatser begränsas. Det kan också vara svårt att matcha med rätt personal, till exempel när det gäller kontaktpersoner. Eller att hitta personal över huvud taget, förklarar hon.

Det ska sägas att kommunerna tillgodoser mångas behov av stöd, men rapporten visar att tillgången till insatser är ojämlig beroende på vilken kommun personen bor i. Skillnaderna blir särskilt tydliga då någon flyttat och

Karin Flyckt
FOTO: SOCIALSTYRELSEN

det görs en helt annan bedömning av stödbehovet i den nya kommunen.

I Socialstyrelsens lägesrapport konstateras att svårigheterna att beviljas insatser riskerar att väsentligt försämra enskildas möjligheter till delaktighet och goda levnadsvillkor.

FÖR ATT HA RÄTT TILL LSS ska den sökande bedömas

höra till en av de tre personkretsar som anges i lagen. En tydlig förändring de senaste åren är att dessa bedömningar görs snävare. Synskadade, som hör till personkrets 3 och som var en av huvudmålgrupperna när LSS infördes, hänvisas till SoL-insatser, och det har även ifrågasatts om personer med Downs syndrom verkligen ska höra till personkrets 1 och därmed ha rätt till stöd enligt LSS.

– Det är så klart rimligt att utreda personens behov, särskilt kring barn som hela tiden utvecklas. Samtidigt blir det väldigt mycket utredningar för den enskilde, och det här ifrågasättandet är något nytt som dykt upp, säger Karin Flyckt och fortsätter:

– Vissa kommuner kräver dessutom att beskrivningen i underlaget ska vara ordalydande med lagtexten vilket blir en paradox då det är en trettio år gammal lag. Ingen använder till exempel ordet "utvecklingsstörning" längre.

RESULTATEN I Socialstyrelsens lägesrapport stämmer väl överens med den bild Christina Heilborn, förbunds-

sekreterare på Riksförbundet FUB, fått via organisationens medlemmar.

– Det vi ser är en anmärkningsvärd utveckling som tyder på att det i vissa fall saknas grundläggande kunskap om vad LSS går ut på. I stället för att uppnå syftet med LSS så blir det ett utanförskap, en isolering för de som borde ha rätt till stöd, säger hon.

För att uppnå förändring menar FUB att det behövs ett LSS-lyft för såväl politiker och beslutsfattare som för

personal på boenden och i dagliga verksamheter.

– Det behövs en bättre förståelse för LSS. Det skulle öka kvaliteten i verksamheten, vilket i sin tur också

”Behoven försvinner inte för att insatserna enligt LSS dras in. De dyker upp någon annans stället.”

minskar risken för tvångsåtgärder som ofta går att undvika med bättre kunskap och rätt bemötande, säger Christina Heilborn.

Christina Heilborn
FOTO: LINNEA BENGTTSSON

NÄR STÖDET FRÅN samhället uteblir försöker anhöriga ofta kompensera, vilket riskerar att slå tillbaka mot deras egen hälsa. Det gäller särskilt i barnfamiljer. Enligt Socialstyrelsens lägesrapport beviljas barn under sex år allt färre insatser. Anhöriga som försöker göra det

bästa för sitt barn betalar ofta ett högt pris. De får sämre hälsa, tvingas gå ner i arbetstid, har mindre tid för eventuella syskon och det funktionshindrade barnets rätt till utveckling påverkas negativt.

– Det är tufft för många familjer att få ihop tillvaron. Behoven försvinner inte bara för att insatserna enligt LSS dras in, utan de dyker upp någon annans i stället, säger Karin Flyckt. ◀

Sverige får kritik från FN

● Nyligen granskades Sverige av FN:s kommitté för rättigheter för personer med funktionsnedsättning och kommittén uttrycker oro på flera områden. Bland annat ser man inom många områden en gradvis återgång till den medicinska modellen av funktionshinder, särskilt inom socialförsäkringen. Kommittén vill också se att tillgången till personlig assistans ska bli mer jämlik över landet och man rekommenderar ett förbud mot användningen av tvång inom LSS.

CloCa
Familjehem

Trygga relationer gör skillnad!

Jourhem, familjehem,
behandlingshem och
öppenvård i Mellansverige.

☎ 010-20 44 810
✉ info@cloca.se
🌐 www.cloca.se

“Varje barn och ungdom
ska få förutsättningar
att nå sin bästa möjliga
utveckling.”

ANNONS

Konsulentstödda familjehem
i mellersta och södra Sverige

Familjehemspoolen har arbetat med konsulentstödda familjehem sedan 1992.

Konsulenter med gedigen kompetens och erfarenhet.
Hög tillgänglighet och en fördelaktig prisbild.

Kontakta vår samordnare
Caroline Åkerhielm
076-760 76 08
www.familjehemspoolen.se

Familjehemspoolen

Missa inte vårt

NYHETS BREV!

Håll utkik efter Socionomens
nyhetsbrev. Senaste nytt om socialt
arbete. Landar i din mejlbox
varje torsdag morgon.

Psst...
Ombärligt
för dig som jobbar
inom socialt arbete
& psykoterapi

ANNONS

Tillgängliga platser
för vuxna på nyöppnade
Masgården

Ett högspecialiserat heldygnsböende i Dalarna för vuxna
med komplex psykiatrisk problematik och samsjuklighet

Masgården

- SoL, LVM och LRV
- Rättspsykiatrisk öppenvård

Masgården är ett nytt, högspecialiserat boende för vuxna med långvarig komplex psykiatrisk problematik och samsjuklighet. Tidigare missbruk, kriminalitet och andra riskbeteenden är vanligt förekommande hos våra klienter.

Klienter som placeras hos oss kommer från den rättspsykiatriska slutenvården, LVM-vården eller har placerats med stöd av SoL. Hos oss inkluderas alla typer av vårdinsatser i dygnspriset eftersom vi vet att behovet av utredning, behandling och strukturerad risk- och behovsbedömning är stort hos våra klienter.

Vi arbetar målmedvetet och strukturerat i enlighet med RBM-modellen för att minimera och förebygga riskbeteenden, där det långsiktiga målet är att våra klienter ska uppnå en ökad självständighet och en förbättrad funktionsnivå inom samtliga livsområden.

Eftersom Masgården har egen psykiater, psykolog och sjuksköterska kan alla psykiatriska behandlingsinsatser utföras på plats.

Vi berättar gärna mer. Välkommen att kontakta oss!

För info och placeringsförfrågan: 010-16 00 676

Insikten finns i Sala och erbjuder omsorg och behandling i boenden och familjehem från Dalarna till sydligaste Skåne. Vi arbetar enligt evidensbaserade metoder med stöd av våra psykologer och läkare. Besök oss gärna på www.insikten.info eller scanna qr-koden.

(O)SÄKRA SYSTEM

KÄNSLIGA DATA PÅ KROKEN

Hackade it-system hos kommuner och regioner, med problem för verksamheten, utpressning och läckor som följd har blivit vardag. Kan medborgarna lita på att känsliga uppgifter är skyddade?

TEXT **FREDRIK RUBIN** ILLUSTRATION **JENS MAGNUSSON**

TEMAINNEHÅLL

(O)SÄKRA SYSTEM

IT-ATTACKER BLIR VANLIGARE

De flesta har ett stort jobb att göra. **20**

UTLÄNDSKA AKTÖRER

Många attacker utförs från länder Sverige inte har utlämningsaval med. **23**

JOURNALERNA ÄR BORTA

I Vellinge går socialtjänstens journaler inte att återskapa. **24**

PANELEN

Vad har ni lärt er efter hackerattacken? **28**

Det går knappt en vecka utan nya larm om hackerattacker mot kommuner, regioner och myndigheter. Personuppgifter läcks, journalsystem krypteras och kommuner pressas på miljonbelopp.

Några av de känsligaste uppgifterna om kommuninvånarens liv finns i socialtjänstens system. Det kan handla om var våldsutsatta kvinnor eller omhändertagna barn placerats. Vem som vill hoppa av ett kriminellt gäng, eller vilka flickor som söker stöd mot hedersförtryck. Människor vars liv kan vara i direkt livsfara om uppgifterna blir offentliga. Det får bara inte hända. Ändå är det just det som riskerar att ske.

– Vi har haft en alltför naiv och avspänd uppfattning om att vi kan hantera attacker, men ju mer digitaliserade vi blir desto svårare blir det att skydda information. I synnerhet om man inte gör vad som behövs för att skydda den, vilket jag inte tycker att man gör, säger Anne-Marie Eklund Löwinder, en av Sveriges främsta it-säkerhetsexperter.

Frågan är hur dålig en kommun får vara på att skydda personuppgifter och sekretessbelagd information, innan det rent av är brottsligt? För att få svar på frågan vänder vi oss till Integritetsskyddsmyndigheten, IMY, som arbetar med att skydda personuppgifter så att de hanteras korrekt och inte hamnar i orätta händer. Men, ska det visa sig, deras hemsida ligger nere.

Varför ligger er hemsida nere?

– Vad jag förstått är det en konfigurerings fel på en brandvägg som strulat, säger Per Lövgren pressansvarig vid IMY.

Ni är inte utsatta för en överbelastningsattack?

– Nej, det är ingen information jag fått till mig. Knappt tre timmar efter vårt samtal framkommer det att ryssvänliga hackare på meddelandetjänsten Telegram gått ut med att de attackerat IMY:s och flera andra myndigheters hemsidor. Vi ringer upp Per Lövgren igen.

– Det var den information jag hade fått då, men sedan har det visat sig att vi är utsatta för en överbelastningsattack.

Det visste ni, eller du, inte när vi ställde frågan tidigare?

– Jag visste inte det, nej. Informationsläget har förändrats.

Vi ska återkomma till IMY och frågan om hur dåliga kommuner egentligen får vara på it-säkerhet. Innan dess djupdyker vi i hur dåliga de faktiskt är, något som Myndigheten för samhällsskydd och beredskap, MSB, undersökt.

” Vi har haft en alltför naiv och avspänd uppfattning om att vi kan hantera attacker. ”

Per Lövgren
FOTO: IMY

I MARS SLÄPTE MSB en rapport där 291 myndigheter, regioner och kommuners informations- och cybersäkerhet granskats. Totalt deltog omkring hälften av landets kommuner, och resultatet var nedslående. En majoritet, 76,5 procent, av kommunerna nådde inte upp till den mest grundläggande nivån av systematiskt informations- och cybersäkerhetsarbete.

– Vi tycker att det är allvarligt, det är underkänt. För att få godkänt måste man nå upp till nivå tre i modellen, det är exempelvis endast fyra av de 120 statliga myndigheter som deltog som klarar det, säger Mathias Antonsson som är senior analytiker och samordnare för den strategiska cybersäkerhetsanalysen på MSB.

I granskningen stack kommunernas arbete ut: de hade färre anställda som arbetade med it-säkerhet, resurserna för arbetet var mindre och organisationsledningarna engagerade sig i lägre grad.

– Vi kan se ett orsakssamband att där organisationsledningen engagerar sig i de här frågorna, där får man också bättre resultat. Man har i lägre utsträckning prioriterat det här arbetet i kommunerna och lägger generellt mindre resurser på detta.

Samtidigt svarade nästan tre fjärdedelar att de saknar den budget som krävs för att förbättra informations- och cybersäkerhetsarbetet. Men att

bristerna är många betyder inte att kommunerna helt saknar kapacitet att bedriva ett professionellt arbete på området.

– Många kommuner har kompetensen. De kan ha bra och kunnig personal trots bristerna som framkommer av våra undersökningar, men brister innebär att mycket lämnas åt sluppen och man arbetar inte systematiskt och riskbaserat. Om man gjort det skulle många incidenter kunna förhindras, oavsett om det beror på nätfiske, överbelastningsangrepp, systemfel eller misstag, säger Mathias Antonsson.

IT-SÄKERHETSEXPERTEN Anne-Marie Eklund Löwinder menar att bristande it-säkerhet skadar förtroendet till kommuner och myndigheter.

– Det är ganska illa. Det naggar förtroendet ju längre tiden går och ju oftare attacker sker och

Tim Holappa

FOTO: DANIEL PETTERSSON

det påverkar vår självuppfattning som svenskar. Vi har alltid varit stolta över våra institutioner och litat på myndigheterna.

Kan man vara trygg med att vända sig till en kommun?

– Det är en svår fråga, men man har inte så mycket val. Däremot är det är rimligt att man som kommuninvånare ställer frågor och krav på att informationen hanteras på ett bra sätt.

Har vi som land inte förstått allvaret?

– Vi har varit naiva, men vi börjar bli bättre.

Det finns politiker som verkar förstå och ställer krav på myndigheter, men det måste skjutas till medel. Det räcker inte med ord. Säkerhet kostar och det måste få kosta. Inte hur mycket som helst, men tillräckligt mycket för att motverka de enklaste angreppen.

► **I MÅNGA FALL HAR** attacker möjliggjorts av att kommuner inte gjort vad de borde.

– Många av de attacker som skett har inte varit riktade. Man har använt sig av det faktum att vi är dåliga på att uppdatera våra system vilket gör att de innehåller sårbarheter som kan utnyttjas. Vi är dåliga på att ha kontroll på behörigheter och övervakning av vad som händer i systemet i ett tidigt skeende, säger Anne-Marie och fortsätter:

– Sen när det gäller statsaktörer med stora resurser som utför riktade attacker – vill de in, så kommer de in.

En av många aktörer som växlat upp sitt arbete den senaste tiden är Sveriges Kommuner och Regioner (SKR), vars avdelning för cybersäkerhet startade för bara ett år sedan.

– SKR har insett att vi behöver stödja medlemmarna mer kopplat till informations- och cybersäkerhet. Vi tycker att staten har ett stort ansvar och anser inte att det tas fullt ut. Stödet som erbjuds är inte anpassat för våra medlemmar. Alla hål ska inte SKR fylla igen, men det finns

” Förr eller senare kommer alla kommuner att drabbas. ”

saker som vi kan stödja medlemmar med, säger Johan Thulin, cybersäkerhetsstrateg vid SKR.

Är det rimligt att en liten kommun ska klara detta på egen hand?

– Nej, frågan är hur många experter en liten kommun kan förväntas ha. Det är jättesvårt för kommuner att rekrytera experter, och kommuners ekonomi är samtidigt ansträngd. Jag är inte säker på att det är en effektiv användning av skattemedel för en liten kommun. Vi måste fråga oss vad som skulle kunna lösas av staten eller i olika samarbetsformer.

Oavsett hur mycket goda råd en kommun får, så hjälper det föga om ansvariga i kommunerna inte förstår, har tid eller råd att följa råden.

– Förr eller senare kommer alla kommuner att drabbas, då måste man redan innan arbeta för att minimera hur stor skadan kan bli, säger Johan Thulin.

Så till den spetsigt formulerade frågan om hur dålig en kommun får vara på att skydda personuppgifter och sekretessbelagd information. Efter att överbelastningsattacken mot IMY:s hemsida är över för den här gången får vi svar.

– Det finns inga specifika gränser för hur till exempel en kommun ska skydda de personuppgifter som kommunen hanterar. Alltså inga uttryckliga krav på brandvägg, antivirusprogram med mera i dataskyddsförordningen, men de åtgärderna är nästan alltid lämpliga. Vilka åtgärder som är lämpliga beror på risken, skriver Magnus Bergström som är senior it- och informationssäkerhetsspecialist vid IMY i ett mejl.

Samtidigt är en kommun personuppgiftsansvarig enligt dataskyddsförordningen, GDPR. Det innebär att kommunen är skyldig att skydda personuppgifter från obehörig åtkomst och obehörigt röjande. Ju känsligare personuppgifter som en verksamhet hanterar, desto mer ”krut” behöver läggas på säkerhetsåtgärderna, betonar Magnus Bergström.

– Saknas en basnivå av it-hygien och it-säkerhet är det bara en tidsfråga om när och hur allvarligt man drabbas, skriver han. ◀

EXPERTEN

”Ingen är hundra procent säker”

Europeisk polis samarbetar för att gripa hackare. Men polisen saknar tillräckligt med kunnig personal, och angriparna är för många. TEXT FREDRIK RUBIN

HACKARE SOM PRESSAR kommuner på pengar. Sett utifrån tycks det som om kriminella hittat ett brott med låg risk att åka fast.

– Det finns inget land på jorden som själva kan utreda de här brotten. Den enda möjliga framgångsfaktorn är att arbeta tillsammans med många länder och även privata aktörer, säger Jan Olsson, kriminalkommissarie vid Nationellt it-brottscentrum.

Hur ofta kan angripare gripas?

– Vi lyckas rätt ofta inom Europols samarbete. Från svensk polis sida är vi involverade i 50 procent av fallen, men det sker inte ett massivt antal operationer parallellt. Vi hinner bara med ett visst antal eftersom vi inte har den bredd vi skulle behöva.

Spetskompetensen finns inom myndigheten, men polisen har liksom landets kommuner svårt att rekrytera tillräckligt många kunniga medarbetare för att växla upp arbetet. Samtidigt tycks angriparna ha en aldrig sinande rekryteringsbas av villiga hackare att ta av.

– Att vi förstör kriminella organisationers servrar och infrastruktur har ett större signalvärde än när vi griper personer. Det kommer alltid nya, men vi lyckas ofta minska angreppen från just den organisationen under en tid.

Vilka aktörer angriper svenska kommuner?

– Tittar man på de komplexa cyberbrotten mot vårt land så handlar

Jan Olsson
FOTO: PRIVAT

det om aktörer som inte finns i Sverige, vilket gör det svårare för oss att utreda. Det är utländska organisationer som kan vara statsstödda, eller som opererar från länder som vi inte har utlämningsavtal med. Ibland med statens goda minne. Det finns också de som hyr in skadlig kod för angrepp, utan koppling till enskilda stater.

Enligt Jan Olsson kan ingen hundra procentigt skydda sig från angrepp, och det är en tanke vi måste vänja oss vid.

– Visst kan det vara livsfarligt om socialtjänsters data läcker, och

det har redan hänt att den typen av uppgifter läckts. I Finland var det en stor läcka inom privat sjukvård som mörkades två gånger, tredje gången de utsattes kom det fram.

Är socialtjänstens uppgifter i säkra händer då?

– Som kommun måste man fråga sig om det är tillräckligt säkert, vilket är nästan omöjligt att svara på. Viss information måste kanske ligga på en icke uppkopplad plats. Jag hoppas att kommuner gör så också.

Socialtjänster vi pratat med tycks ha all känsliga data på samma plats.

– Det är inte alltid det är den bästa lösningen om jag säger så. ◀

Journalerna i Vellinge är borta för alltid

Socialtjänstens journaler är borta, för alltid. Det har medfört många, och stora risker, men inga barn ska ha farit illa, och inga känsliga uppgifter har stulits. Åtminstone inte vad kommunen vet.

TEXT FREDRIK RUBIN FOTO EMMA LARSSON

Stämningen i mötesrummet i Vellinges kommunhus är svår att beskriva, möjligen en gnagande oro kombinerad med stolthet. Vi har stämt möte med Therese Pålsmark, verksamhetschef för den del av socialtjänsten som arbetar med barn och familjer. Med sig har hon kommunikationschefen Gustaf Lorentz. Det är den 8 mars, en och en halv månad efter hackerattacken som förändrade allt.

– Jag fick information om attacken under lördagen, men kunde inte förstå omfattningen. Jag trodde inte den skulle få så stora effekter som den fick. Det skulle visa sig vara en situation vi aldrig tidigare befunnit oss i, säger Therese Pålsmark.

HACKERATTACKEN den 19 januari riktades mot Vellinge kommuns it-leverantör Tietoevry. Kommunens alla it-system låg nere, liksom wifi, hemsida och e-tjänster. Ingenting fungerade.

Att socialtjänstens journalsystem inte gick att nå uppfattades först som ett tillfälligt problem, men fem dagar efter attacken fick Therese veta att läget var mycket allvarligare. Hela journalsystemet var raderat, liksom säkerhetskopian. Ingenting fanns kvar.

– Då blev jag orolig på riktigt, för det är så känsliga uppgifter om exempelvis barn som far illa.

Vad tänkte du?

– Ska jag vara helt ärlig, jag skulle på semester dagen efter och tänkte att nu blir det bara att jobba på i stället. Informera mina medarbetare så snabbt som möjligt och göra upp en handlingsplan för måndagen, säger hon och fortsätter:

– Jag var mest rädd för att vi skulle missa något barn, bli av med känslig information. Jag ville snabbt få en bild av de aktuella mest allvarliga ärendena och säkerställa att vi hade full koll på dessa utan journalerna som fanns i systemet.

Det blev ingen ostörd semester?

– Det blev ingen semester just då, vilket inte var något svårt beslut.

Men att journalerna är raderade är antagligen en sanning med modifikation. Troligt är att de finns kvar, men att de har krypterats av hackarna. Det är ett vanligt förfarande i det som kallas för ransomware-attacker där hackare läser data eller hela system. Mot en lösenssumma läser de upp allt igen, om betalningen uteblir så läcks eller säljs uppgifterna.

– Vad vi vet har ingenting läckt och inget talar för det, säger pressansvarige Gustaf Lorentz som sitter med i bakgrunden under vårt samtal. Och vi har inte fått något krav på lösensummor ställt mot oss. Men attacken riktades mot Tietoevry egentligen.

Vilken är risken om journalerna läcks?

– Det får bara inte läcka ut. Om man tänker på vad som finns i våra system om barn som far illa, det är bara känsliga uppgifter. Dels orosanmälningar kring barn som är i behov av skydd, det finns också andra uppgifter kring familjer som är aktuella hos oss. Saker som hänt i deras liv kan vara känsligt på så många olika sätt, säger Therese Pålsmark.

Therese Pålsmark,
verksamhetschef
inom socialtjänsten
i Vellinge.

All tidigare dokumentation är borta. Kvar finns bara fysiska kopior av beslut och avslutade utredningar.

- ▶ När vi träffas har Vellinge kommun just fått i gång det numera tomma journalsystemet igen. Socialtjänsten är tillbaka på ruta ett och fyller på systemet på nytt, även om det tekniskt sett skiljer sig något.

Ni lägger in det i samma system med samma leverantör?

– Ja, svarar kommunikationschefen Gustaf Lorentz. Vi ska av en slump byta leverantör snart, det här kom minst sagt fel i tajmingen. Men jag förstår din fråga, det känns konstigt att lägga in det i systemet igen. Tietoevry lovar att det är säkert, men känslomässigt är det inte ultimatum.

Vågar ni lita på ert journalsystem?

– Vad säger du om det, frågar Therese och vänder sig till Gustaf.

– Vi har säklart ställt frågan massor av gånger till Tietoevry, och känner att vi har så god säkerhet som det går att få. Det är klart att det finns en gnagande känsla av oro, men vi har säkrat det så bra vi kan.

Två lex Sarah-anmälningar och en lex Maria-anmälning har lämnats in av socialtjänsten, liksom en personuppgifts-incident. Riskerna är och har varit många, även om arbetet med fysiska akter underlättat en del.

– Vår räddning har varit våra fysiska akter. Alla beslut och avslutade barnavårdsutredningar skrivs ut, vilket gör att man kan skapa en värdkedja för varje barn kring de beslut som varit. Många har varit aktuella under flera år.

Samtidigt går det inte att komma ifrån omfattningen av konsekvenserna. All tidigare dokumentation som kan vara av vikt vid akuta skyddsbedömningar är borta och riskerar att missas. Alla pågående utredningar, vissa fyra månader gamla, måste göras om. Samtidigt som placerade barn förlorat sin möjlighet att kunna begära ut sina fullständiga bevarade journaler.

Men, understryker Therese Pålsmark, inget barn har varit i fara vad de känner till i dagsläget.

– Vi har haft bra koll på våra barn, tack vare att vi är en liten kommun. Det visar också att vi i grunden har en stabil och välfungerande verksamhet.

Hur har medarbetarna tagit det här?

– Jag är otroligt imponerad av alla mina medarbetare. De har fått det här ovanpå en redan hög stressnivå i sitt arbete. Alla hanterar stressfyllda situationer på olika sätt, men alla har varit väldigt handlingskraftiga och hittat lösningar och samarbetat bra. ◀

ANNONS

#socionomdagarna

Boka in
12-13
november!

Socionom dagarna

Mötesplatsen för kvalificerat socialt arbete
12-13 november 2024 på Stockholmsmässan

Få inspiration, knyt kontakter och fördjupa dig och diskutera aktuella frågor inom kvalificerat socialt arbete!

Bland talarna:

Camilla Waltersson
Grönvall

Bo Hejlskov Elvén

Soleyman Ghasemiani

Lotta Borg Skoglund

Susanna Alakoski

Mia Börjesson

Linn Moser Hällén

Åsmund Steine

Inge Jansen

Sibel Korkmaz

Läs mer och boka din plats på socionomdagarna.se

Arrangör:

Akademikerförbundet SSR

I samarbete med:

Svensk
Chefsförening
EN DEL AV AKADEMIKERFÖRBUNDET SSR

Organiserat av:

Insight
Events
sweden

Vad har ni lärt er efter hackerattacken?

TEXT FREDRIK RUBIN

JAN STANGEBYE,
säkerhets- och bered-
skapschef i Region
Uppsala

MIKAEL BOGARVE,
biträdande förvaltnings-
chef på socialförvalt-
ningen i Bjuv

”Det finns en mognare organisation i dag som snabbt går upp i stabsläge och kan ställa om.”

Liksom Vellinge kommun och många andra drabbades Region Uppsala av attacken mot Tietoevry. Men, bör tilläggas, inte alls i samma förödande omfattning.

Hur exakt påverkades ni av attacken?

– Det finns en del av mig som skulle vilja svara exakt vilken påverkan den haft och i vilka system, men det skulle också ge angriparen en bra utvärdering. Det jag kan säga är att det finns påverkan på en del administra-

tiva system. Det ledde till väldigt mycket merarbete.

Hur långt fram är ni i ert it-säkerhetsarbete?

– Vi har kommit långt, men är långt ifrån i mål. Frågan är om man någonsin kommer i mål. Det är

ett ständigt pågående arbete med exempelvis kontinuitetsplaner. Så fort man gör förändringar i system eller lägger till nya komponenter så måste man uppdatera planen. Det är en utmaning att hålla dessa aktuella, men en sådan här händelse visar vikten av detta.

Varför var ni så långt fram i arbetet?

– Vi vill vara en robust samhällsaktör som kan bedriva vård, ytterst i krig. Hela vårt omvärldsläge har påskyndat vårt arbete men även erfarenheter från pandemin har påverkat. Det finns en mognare organisation i dag som snabbt går upp i stabsläge och kan ställa om. Oavsett om det handlar om elavbrott, it-attack eller brutna leveranskedjor.

Om Bjuvs kommun inte betalar en lösensumma, hotar den ryska hackergruppen Akira att läcka känslig information på Darknet. Det är oklart om det rör sig om uppgifter från socialtjänstens journalsystem.

– Den här hackerattacken riktades mot Bjuvs kommun, socialförvaltningen var ingen uttalad måltavla i sig. Vi kan inte se några indikationer att det varit något intrång i våra verksamhetssystem utan det är andra system man kommit in i, men vi vet inte vilken information de kommit över.

Vilken blev effekten av attacken?

– Det blev samma som för alla, systemen låg nere. Efterhand har allt kommit upp igen, men det finns följd effekter som att vi ibland måste starta om datorn för att hitta mappar och annat, och att uppkopplingen går ner.

Det som tog längst tid var att möjliggöra att arbeta hemifrån igen, det tog en vecka.

Vad har ni kunnat dra för lärdomar?

– Att vi är sårbara och att vi behöver förbereda oss, precis som samhället i övrigt med tanke på omvärldsläget. Våra verksamheter måste ha tillgång till papperskopior och annat för att kunna bedriva sitt arbete.

Bör all känslig information ligga på samma plats?

– Det är en fråga som är aktuell och som vi behöver fundera kring hur vi löser. Många av landets kommuner har samma verksamhetssystem och har förlitat sig på att de skyddar våra uppgifter. Det här visar hur känsligt vårt samhälle är. Vi lever i en ny verklighet.

Nu har vi lediga familjehem för barn med vanliga behov*

ANNELI STENBERG,
socialt ansvarig
samordnare, SAS och
TINA STRANDBERG,
medicinskt ansvarig
sjuksköterska, MAS

Dagen före julafton utsattes Härjedalens kommun för en ransomware-attack, delar av socialtjänstens journalsystem befaras vara stulen. Hackare har "erbjudit sig att hjälpa till att lösa problemet" – mot betalning.

Attacken skedde under julhelgen, hur påverkade det?

– Det fanns ingen tveksamhet bland personalen att ställa upp och kavla upp ärmarna. Man förstod vad vi stod inför. Visst, det var svårt och krångligt, men ingen gav upp eller slutade arbeta, säger Tina Strandberg.

– Skolan hjälpte oss med datorer att skriva på som inte var nätverksanslutna. Vi fick också hjälp av regionen att logga in i regionens vårdssystem, använda deras mejl och skrivare. De har varit väldigt behjälpliga, säger Anneli Stenberg.

Var kommunens storlek en styrka eller svaghet?

– Att vi är en liten kommun gör att vi har nära kontakt med varandra och våra brukare samt kan våra funktioner. Det gick fort att ställa om till manuella och personliga rutiner, säger Anneli Stenberg.

– Man såg också styrkan i att ha enheter med kontinuitet som känner sina brukare. LSS exempelvis var påverkad i låg grad, trots att attacken gjorde att vikarier inte kunde se när de skulle arbeta, menar Tina Strandberg.

Vilka andra lärdomar har ni dragit?

– Vi måste på detaljnivå, på varje avdelning, förbereda oss på vad vi gör när en sådan här sak händer. Det finns risker och förbättringspotential i hur vi hanterat, och framöver hanterat, en sådan här situation. Därför har vi gjort en lex Sara-anmälan, säger Anneli Stenberg.

* Värme, trygghet, stabilitet, uthållighet, vägledning, tålamod och stöd

Vi har särskild kompetens inom
adhd, autism
och IF

✉ emilie@luvab.se

☎ 070-642 42 17

🌐 www.luvab.se

LUV/AB
LINDBERG UTVECKLING AB

MÖTET: BRANDON SÖKTE SVAR

PÅ SPANING EFTER
DEN TID
SOM FLYTT

Under ett yrkesliv passerar klienterna förbi. Ni har kontakt ett tag, sen går de vidare. En del stannar kvar i minnet, men hur det går får ni oftast inte veta. Så när **Brandon Sekitto** ringde upp sin tidigare socialsekreterare blev känslan... Wow!

TEXT TIM ANDERSSON FOTO MARGARETA BLOOM SANDEBÄCK

Brandon Sekitto

Ålder: 45.

FAMILJ: Fru och sonen Colin 15 år.

BOR: Kungsängen.

GÖR: Mångfaldsstrateg, familjeterapeut.

INTRESSEN: Människor som art, hur vi funkar och tänker som grupper. Det innefattar en rad olika aspekter: socialpsykologi, kulturantropologi, evolutionär psykologi och historia.

MÖTET: BRANDON SÖKTE SVAR

D

Det hade gått tolv år sedan de sist hade kontakt när Brandon Sekitto kontaktade sin gamla socialsekreterare, Lotta Persson Öhrn. Han var vuxen nu, och tonårens problem av droger, bråk och kriminalitet låg långt bakom honom. Han ville tacka för hennes insats, men inte bara det. Han ville också få veta vissa saker.

– När jag hade fått distans till den där tiden ville jag förstå. Vem var jag som barn? Var jag verkligen så svår att handskas med som jag alltid har hört? Jag behövde få ihop bitarna.

Lotta Persson Öhrn befann sig mitt i en intensiv arbetsdag som chef på socialtjänsten när telefonen ringde.

– Jag lyfte på luren och hörde: ”Hej, det är Brandon.” Wow... Jag var helt uppfylld av det där samtalet. I vanliga fall försvinner ungdomarna som man har jobbat med bara bort. Att någon av dem ska höra av sig är nog många socialsekreterares dröm.

I dag ses vi runt ett bord på ett kontorshotell på söder i Stockholm. Här jobbar Brandon Sekitto med sin interkulturella kommunikationsbyrå

Nodnarb. Mittemot honom sitter Lotta Persson Öhrn och bredvid henne Ann Gardeström, numera pensionär men också hon tidigare socialsekreterare och chef.

– Jag och Lotta arbetade tillsammans med Brandon under hans barndom och tonår. Lotta kom först in som min praktikant, men sedan blev vi kollegor, förklarar hon.

De bestämde sig för att ses alla tre och började lära känna varandra på nytt. De tidigare socialsekreterarna berättade för Brandon Sekitto om sina minnen och intryck av honom, men händelserna låg långt tillbaka i tiden. För att komma djupare föreslog Lotta Persson Öhrn att han kunde beställa fram sin akt.

Han gick i gång på idén, men tog den ett steg längre: Kunde de inte gå igenom den tillsammans? Socialsekreterarna tackade hedrade ja, och de skapade en gemensam chattgrupp.

– ”Nu har jag beställt den”, skrev Brandon. Sedan väntade vi spánt på att materialet skulle dimpa ned – nästan som att vi väntade barn, berättar Lotta Persson Öhrn med ett skratt.

En dag tre månader senare skickade Brandon Sekitto en bild på två fulla kuvert, sammanlagt en decimeter tjocka. Kort därefter möttes de, den första söndagen av flera planerade. ▶

”Nu har jag beställt den”, skrev Brandon. Sedan väntade vi spánt på att akten skulle dimpa ned.”

↑ När journalen skulle öppnas var Ann och Lotta väldigt nervösa. Tänk om de skrivit saker de inte kunde stå för i dag?

- ▶ – Jag kommer ihåg hur vi gick in i det där rummet, tände ett ljus, och så öppnade du akten, Brandon. Nu när det väl var på riktigt var jag jättenervös.

Lotta Persson Öhrn hade inte varit socialsekreterare särskilt länge när hon fick Brandon Sekitto som klient. Inte heller Ann Gardeström. Hennes kontakter var initialt med hans mamma, och de första journalanteckningarna är från 1991. Skrivmaskin och tippex. Även hon närmade sig dokumenten med viss bävan.

– Tänk om jag hade skrivit saker som jag skulle skämmas över, som jag inte kunde stå för? Vi funderade också över om det kunde finnas saker där som du, Brandon, inte visste om och som kanske skulle vara jättejobbiga för dig att läsa. Ja, jag undrade vad det skulle bli av allting.

BRANDON SEKITTO var nio år när han lämnade Uganda. En vinterdag klev han av flyget

på Arlanda med en svensk skylt på magen och möttes av en kvinna – den första vita person han hade sett – som ledde honom till hans mamma. Hon hade kommit ett år tidigare och bar nu på sitt andra barn.

Deras hem fanns i stadsdelen Solhem i Järva utanför Stockholm, och där väntade också en ny styvpappa med två barn från ett tidigare äktenskap.

BRANDON SEKITTO fingrar på akten, som ligger framför honom på bordet. Den har solgula pärmar och en anteckning på första sidan: "Lite rörigt, domar, utlåtande, mm".

Det var i högstadiet som problemen började på allvar. Om det skedde en incident på skolan kunde man vara säker på att han hade något med den att göra: skadegörelse, bråk, brandlarm. Det var inte så farliga saker, säger Lotta Persson Öhrn, men Brandon Sekitto kontrar: Rökbomberna då?

Potentiellt farligt. Åtminstone kostsamt.

Svenskan var svår och lektionerna blev inte enklare av hans dyslexi, länge odiagnostiserad.

– Jag gillade egentligen att gå till skolan, men fick inte det stöd som jag hade behövt. Hade inte gjort hemläxan. Hade svårt att skriva. Jag höll mig undan, för att inte blotta mig själv. Buset och skolket var ett sätt att kompensera.

LÄNGRE UPP I TONÅREN tilltog kaoset, när droger och kriminalitet kom in i bilden. Han återkommer till det under samtalet: hur snabbt livet rasade fram. Ett grovt brott gömmer sig långt bak i akten, men en viktig orsak till den destruktiva utvecklingen hittar man långt tidigare: hemmet.

Styvpappan hotade inte bara med att skicka tillbaka honom till Uganda när han inte skötte sig, utan misshandlade honom också både psykiskt och fysiskt.

– Jag tror att jag har försökt att förtränga våldet. Ibland har jag stannat upp i livet och tänkt att det nog inte var så allvarligt. Det har varit obekvämt att se det.

Ann Gardeström suckar.

– Jag visste inte om det här, det var nya saker som kom fram. Våldet som Brandons mamma utsattes för pratade vi mycket om, men inte att även han var offer för det. Det kan jag skämmas över nu, att jag inte frågade mer om det. Vi skulle ha frågat mycket mer om våldet.

NÅGOT SOM DE inte behöver skämmas över är hur de skrev i journalen. Till sin lättnad kan de konstatera att de uttryckte sig respektfullt, och med omsorg om detaljer och möten. Med tjänsteutlåtanden och åklagaryttranden var det lite annorlunda, och Brandon Sekitto har reagerat över vissa formuleringar.

Ann Gardeström menar att man måste läsa dem utifrån deras syfte.

– Man kunde skriva på ett speciellt sätt för att du skulle få bli placerad. Man kanske överdrev lite, eller vinklade saker.

Brandon Sekitto funderar.

– Okej, så det kanske inte ens var som det står?

– Jo, man ska ju säga som det är, men vi tydliggjorde dina behov.

– En sak som jag reagerar på är att ni har skrivit: ”Han förstår inte att han inte är som andra barn.” Vad menade ni med det?

Ann Gardeström menar att det finns flera perspektiv på det.

– Ett interkulturellt, till exempel: Att du inte var vit. Man kan också förstå det utifrån att du

” Man kunde skriva på ett speciellt sätt för att du skulle få bli placerad. Man kanske överdrev lite, eller vinklade saker. ”

inte hade svenskan med dig från början.

Socialarbetarna har analyserat journalen utifrån ett interkulturellt perspektiv, berättar de. En slutsats är att de underskattade den ugandiska diasporans inverkan på familjen och vad det betydde för Brandon Sekitto att ha brutit upp från ett land och flyttat till ett annat.

– Vi förstod det nog, men satte inte ord på det. Vi skulle ha kunnat gå in i det med större nyfikenhet. Det är någonting som vi har pratat mycket om.

Med fler frågor hade Brandon Sekitto kanske berättat mer om den rasism han blev utsatt för, och som fick sitt mest brutala uttryck när han var sexton år och bodde på behandlingshem i Hässelby. Han och hans kompis hängde runt i centrum, och efter lite tjafs med några poliser som ville ha bort dem från torget fick de veta att de skulle bli hemkörda.

Brandon Sekitto hade träffat henne då och då under åren, men det var i samband med att han återfick kontakten med Ann Gardeström och Lotta Persson Öhrn som relationen fördjupades.

– När jag frågade henne hur hon skulle känna om vi besökte henne och hon fick berätta, svarade hon att det kanske kunde vara ett fint sätt att få ett avslut. Precis som jag hade hon gått runt och funderat över den där tiden.

De hyrde ett konferensrum på ett hotell, och mamman mötte upp utanför. Hon var glad över att träffa socialsekreterarna, kanske särskilt Anna Gardeström, som hon har känt längst.

– Glädjen kändes genuin. ”Ann, you are almost a part of the family”, sade hon.

Men hon var nervös också, berättar Lotta Persson Öhrn.

– Du ställde väldigt vågade och modiga frågor till henne, Brandon.

HENNES BERÄTTELSE var stark, konstaterar de, och gav nya insikter. Först nu blev hela vidden av den fysiska och psykiska misshandeln tydlig. Hon beskrev också hur svårt det var för henne att lämna äktenskapet. Det ugandiska kollektivet hade ett starkt inflytande över familjen och pressade henne till att stanna kvar.

– Vi pratade jättemycket om hur hon blev behandlad av mannen, men inte lika mycket om trycket från gruppen. Fan vad hon har kämpat...

BRANDON SEKITTO, Ann Gardeström och Lotta Persson Öhrn hade filmat alla möten, också med mamman, och efter resan till London insåg de att de borde göra något mer av det stora arbete som de hade lagt ner, någonting som också andra kunde få ta del av. Kanske ett – framträdande?

– Någon tipsade oss: Sätt en deadline och bjud in några personer. Så förra julen bjöd vi in familj och lite gamla kollegor från Tensta. Vi hyrde en lokal här i byggnaden. Och så gjorde vi den här...

Nej, de värjer sig för ordet ”framträdande”. ”Föreställning” låter ännu värre. De är knappast några skådespelare, säger de.

– Vi brukar säga att vi ”gör vår grej”, berättar Lotta Persson Öhrn.

Till stöd har de haft en berättarcoach, som har hjälpt dem att välja ut och gestalta ett antal anekdoter, var och en runt 3–5 minuter lång, som de sedan har satt ihop till en sammanhängande story. De har framträtt för socialtjänster och på Socialstyrelsen, men även för människor utanför professionen.

– De här berättelserna går rakt in i dem som lyssnar, och vi brukar få mycket frågor efteråt.

► – Jag protesterade inte, det kändes som en vinst att få skjuts hem. Men det visade sig att vi inte skulle hem.

I stället körde bilen runt planlöst medan en av poliserna misshandlade Brandon Sekitto med en batong och tvingade honom att upprepa att han var n-ordet och en ”apjåvel”.

– Den här händelsen ledde till att jag läste in mig. Det här vet inte ni så mycket om, Ann och Lotta, men den gjorde mig ännu mer destruktiv, och jag försökte dränka mig själv i droger och alkohol. Jag var så förbannad.

UNDER DE DÅR söndagarna då Brandon Sekitto, Lotta Persson Öhrn och Ann Gardeström läste och diskuterade blev de nära vänner. Det märks. De fyller i varandras meningar och artikulerar snabbt undertoner. Tillsammans grävde de fram skärvor från det förflutna och kunde rekonstruera avgörande delar av Brandon Sekittos uppväxt, och samtidigt spännande sidor av socialarbetsarens verklighet 30 år tillbaka.

Allteftersom blev det dock tydligt att en viktig bit saknades, begravd under stora svartmarkerade sjok i pappren: mamman. De bestämde sig för att tillsammans besöka henne i London, där hon bor numera.

De åkte till London efter att ha sökt och fått ett stipendium från Centalförbundet för socialt arbete.

En av dem är vanligare än de andra: Hur kunde det gå så bra för Brandon Sekitto, trots hans tuffa förutsättningar? Det är inte helt enkelt att svara på. Brandon Sekitto själv tvekar. Lotta Persson Öhrn bryter in.

– En av faktorerna är Brandon själv, hans personlighet och drivkraft och förmåga. Och att han hade en mamma som trots alla svårigheter fanns där.

– Och som älskade dig, säger Ann Gardeström till honom.

Hon tillägger:

– Sedan vill vi ju gärna tro att socialtjänsten också hade en liten del i det hela...

Brandon Sekitto ler.

– En liten del då...

Efter att ha gått igenom hela den solgula pärmen kan Lotta Persson Öhrn och Ann Gardeström till slut konstatera en sak: Visst gjorde de en del misstag, och visst var barnperspektivet mindre närvarande på 90-talet, men på det stora hela är de stolta över de socialsekreterare som framträder på och mellan raderna.

De var ambitiösa, och tyckte på ett personligt plan mycket om sin klient. Samtidigt var socialarbetarens förutsättningar bättre på den tiden, menar de.

– Vi träffade familjen mycket mer än vad vi skulle ha hunnit i dag. Vi pratade och pratade. Vi ser ju det i journalanteckningarna, ibland hade vi skolmöten varannan vecka. Och jättemycket hembesök.

BRANDON SEKITTO bekräftar den bilden. Den tillit som är uppenbar runt bordet här i dag, med plats för både kritiska anmärkningar och blottlagda personliga sårbarheter, fanns redan då, berättar han, och det var avgörande för honom.

– Man sitter mitt emot någon som har ens liv i sina händer. Tror jag på vad personen säger? Om hon säger att hon vill att jag ska bli placerad – är det för att bli av med mig, eller för att hon verkligen tror att det är det bästa? Att bestämma mig för att lita på någon var den enda kontroll jag hade över tillvaron, och jag litade på Ann och Lotta. ◀

Studenter från Umeå i norr till Malmö i söder tävlar om priset Årets bästa C-uppsats.

Läs alla bidrag
PÅ SOCIONOMEN.SE
/C-UPPSATS

Nya finalister i C-uppsatstävlingen!

TEXT ANNIKA SJÖBERG

**MOA BOSTRÖM
& AMANDA LÖFSTRAND**
Karlstads universitet

**MALIN LÅNG
& JOHANNA HULTQVIST**
Göteborgs universitet

**NELLY ERDENBACK
& CORNELIA SUNDELIN**
Linköpings universitet

Vad handlar uppsatsen om?

Amanda: Vi har tittat på hur kuratorer på familjecentraler identifierar och hanterar våldsutsatthet hos mammor och barn.

Vilka är de viktigaste resultaten?

Moa: Att det är komplext att bemöta våldsutsatthet, delvis därför att det är ett så komplext ämne. Kuratorerna arbetar mycket med olika strategier, där ett exempel är att de använder sig själva som redskap. De berättar också att kunskapsnivå, tidigare erfarenheter och organisatoriska förutsättningar är saker som påverkar arbetet.

Amanda: Det framkom även att de arbetar mycket med att skapa och upprätthålla allians. Det verkar också som att strategierna för att bemöta våldsutsatthet är bra, men att det varierar i vilken grad man upptäcker utsattheten. Det tror vi kan bero på om kuratorerna ställer rutinfrågor eller inte.

Vem bör läsa uppsatsen?

Amanda: Alla som jobbar med samtal där man försöker upptäcka och bemöta våldsutsatthet.

Vad handlar uppsatsen om?

Johanna: Vi ville undersöka hur pojkar och flickor framställs i LVU-domar utifrån kön för att se om vi kunde hitta eventuella likheter och skillnader.

Vilka är de viktigaste resultaten?

Johanna: Den stora skillnaden var att pojkar beskrevs utifrån olagliga handlingar de begått eller att de umgåtts med andra som begått brott, medan det hos flickorna handlade mer om att de genom sitt beteende försatt sig i en risksituation där de blivit utsatta. Det var mer privat betonat.

Malin: Vi upplevde det som problematiskt av flera anledningar. Inte minst därför att domar är offentliga handlingar. Genom att beskriva hur tjejers sexuella kontakter ser ut så hängs de ut på ett annat sätt. Det var tydligt.

Vem bör läsa uppsatsen?

Johanna: Alla som jobbar med barn och unga och sitter och skriver utredningar.

Malin: Vi tror att det här sker omedvetet hos de flesta. Handläggarna är nog inte medvetna om att de är så pass påverkade av könsnormer som de ändå är.

Vad handlar uppsatsen om?

Nelly: Om psykisk ohälsa bland socionomstudenter, kopplat till ålder och termin.

Vilka är de viktigaste resultaten?

Nelly: Att 39 procent av alla socionomstudenter som svarade skattade att de hade psykisk ohälsa, och att man hade det som mest under första terminen. I fritextsvaren uppgav också flera att utbildningen hade påverkat deras psykiska hälsa.

Vem bör läsa uppsatsen?

Cornelia: De som arbetar vid lärosätena som erbjuder socionomutbildningen, programansvariga, studievägledare och studenthälsan. Man kan inte säga att det är socionomutbildningen som är anledningen till att 39 procent av studenterna uppgav att de har psykisk ohälsa men det kan ändå vara något att se över. Bidrar utbildningen till psykisk ohälsa så behöver man bättre verktyg för att hantera stress eller andra saker man möter i utbildningen eller på VFU:n.

LÄS MER!
Längre intervjuer på sacionomen.se

ANNONS

JUNO[®]

Njut av trygga beslut

Med stöd av över 2 miljoner domar och 1000 lagkommentarer hjälper JUNO dig att fatta trygga beslut.

Testa tjänsten gratis i 14 dagar:
nj.se/juno/kommun

Vem vinner priset för Sveriges bästa C-uppsats?

Socialhögskolorna på samtliga universitet och högskolor väljer själva ut den bästa C-uppsatsen på respektive socionomutbildning. De utvalda uppsatserna publiceras på Socionomens hemsida och går därefter till final. När Socionomen publicerat alla bidrag utses en vinnare av en expertgrupp. Den vinnande författaren får ett stipendium på 10 000 kr, av Socionomen!

Att få samverkan kring barn i behov av stöd att fungera är inte lätt. Men i Region Västerbotten har man lyckats. Nu har modellen spridit sig till samtliga kommuner i regionen. Vad är hemligheten?

TEXT TOMMY JOHANSSON ILLUSTRATION GETTY IMAGES

Så jobbar Västerbotten med tidiga insatser för barn och unga

Kalle går i sjätte klass och har på senare tid syntts alltmer sällan i skolan. De dagar han är på plats är han tyst och sluten, håller sig för sig själv och äter knappt någon mat. Skolans personal blir orolig och föräldrarna kontaktas. Det visar sig att Kalle känner en stark oro för pappan i familjen som är utbränd och sjukskriven.

I det här läget skulle tillvaron kunna bli hektisk för familjen. Flera möten skulle bokas in – med skolan, socialtjänsten, kanske med BUP. Men så blir det inte. Kalle bor nämligen i Västerbotten där verksamheterna samverkar med varandra och efter bara ett möte med utvalda representanter har en plan arbetats fram för hur Kalle ska få det bättre.

DET KALLAS FÖR HLT – Hälsa, lärande och trygghet, och är en modell för tidiga samordnade insatser, TSI, som funnits och vidareutvecklats inom Region Västerbotten i över ett decennium.

– Det är en samverkansmodell för förskola, skola, hälso- och sjukvårdens första linje och socialtjänsten. Det handlar om tidiga samordnade insatser, både tidigt i barnets liv och tidigt i problematiken, säger Jessika Nyström.

Vid sidan av tjänsten som verksamhetsutvecklare för regionens primärvård är hon också regional processledare för HLT. Det är ett uppdrag som hon har ihop med Ulrika Granskog, som jobbar på det lokala brottsförebyggande rådet i Umeå kommun. Tillsammans utgör de två spindlar i HLT:s nät, en länk mellan det operativa och det ledande.

– Vi möter upp när det uppstår bekymmer, både i HLT-teamen och i ledningsgrupperna, säger Ulrika Granskog.

Hur kan ett typiskt HLT-team se ut?

– Det finns roller som nästan alltid finns med. För de yngre barnen brukar det vara en BVC-sköterska, ofta en socialsekreterare, en förskolepedagog eller förskolerektor, och en barnpsykolog, säger Ulrika Granskog.

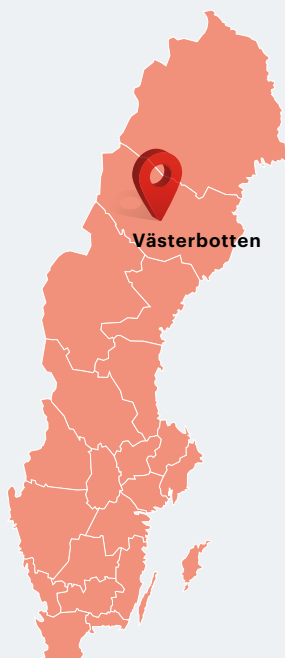
– För de äldre barnen kan det vara en skol-sköterska eller en specialpedagog, kanske en kurator från hälsocentralen, och ofta någon från

Ulrika Granskog
Barnpsykolog
FOTO: PRIVAT

Jessika Nyström
Processledare för HLT
FOTO: PRIVAT

4

fakta om Hälsa, lärande och trygghet, HLT

1 Finns i alla kommuner

Modell för TSI, Tidiga samordnade insatser, som funnits inom Region Västerbotten sedan 2010. Först ut att arbeta enligt modellen var Umeå och Vilhelmina kommun. I dag finns den i samtliga kommuner och inkluderar 300 medarbetare med olika kompetenser.

2 För barn mellan 0-16 år

Riktat sig till barn i åldrarna 0 till 16 år. I några av de mindre kommunerna erbjuder man också stöd till ungdomar i gymnasieåldern.

3 Erbjuds vid svårigheter

HLT erbjuds när det till exempel uppstår svårigheter i förskolan eller skolan, vid hög frånvaro, eller om barnet visar tecken på att inte må bra. Det erbjuds även utanför skolan, till exempel när det inte fungerar med kompisar på fritiden eller är jobbigt hemma.

4 Alla kan erbjuda stödet

Alla som arbetar inom förskola/skola, hälso- och sjukvård eller socialtjänst kan efter dialog med föräldrar erbjuda HLT-stöd.

- socialtjänsten som ger råd och stöd, kanske en familjebehandlare.

Deltar barnet under HLT-mötena tillsammans med föräldrarna?

– Det avgör teamet tillsammans med föräldrarna. Det kan ju handla om mognad och ålder hos barnet men också om vad barnet själv klarar av. Ibland kanske man har en kvart tillsammans med barnet och sedan går barnet ut. Men man för alltid fram barnets talan och planerar också för vem som ska återkoppla till barnet om barnet inte finns med.

PÅ PAPPRET ÄR HLT ett arbetssätt som i grova drag påminner om andra TSI-modeller. Men där varianter i andra geografiska områden kommit och gått – inklusive goda och effektiva exempel – har HLT visat sig vara stark både vad gäller livslängd och spridning.

Faktum är att modellen praktiseras i samtliga av regionens 15 kommuner. Det får Västerbotten att sticka ut. Endast Kronobergs län, med sin Kronobarnsmodell, har lyckats förankra sitt TSI-arbete lika effektivt i alla sina kommuner.

En fundamental faktor är ledningsstrukturen, förklarar Jessica Nyström och Ulrika Granskog.

– Det här är förankrat på alla nivåer. Runt det viktiga operativa teamet med utvalda nyckelpersoner så finns en ledningsgrupp med chefer kopplad till varje team. I de större kommunerna finns det också styrgrupper, säger Jessica Nyström.

– Det finns också en förankring på politisk nivå för hela länet, och även på tjänstepersonsnivå i våra regionala samverkansgrupperingar.

Men det är bara en del av förklaringen. För att strukturen ska hålla över lång tid ska kedjans nyckelpersoner hållas varma i kläderna. Där kommer återigen de regionala processledarna in i bilden.

– Man behöver elda på i baken på ledningsgrupper och på politisk nivå. Det gör vi genom att följa upp arbetet varje termin. Hur många barn har man haft i sitt HLT? Hur många samordnade individuella planer? Hur många pojkar respektive flickor, säger Jessica Nyström.

– Annars finns nog risken att det svalnar och så tappar man. Samverkan är ju lite svårare än att bara sitta på sin kammare och göra sitt eget jobb. Det krävs något mer av alla, fortsätter Ulrika Granskog.

Det finns även andra faktorer som bidragit till att HLT slagit igenom på så bred front i Västerbotten. På många håll har det varit svårt att få med sig hälso- och sjukvården i TSI-arbetet men för Västerbotten har steget varit relativt enkelt

En viktig framgångsfaktor är ledningsstrukturen.

” Samverkan är ju lite svårare än att bara sitta på sin kammare och göra sitt eget jobb. ”

att ta eftersom det funnits goda förutsättningar.

– Här har primärvården, det vill säga hälsocentralerna, haft ett första linjen-uppdrag sen 2012 och därför finns vi i alla geografiska områden. Vi har 38 hälsocentraler i Västerbotten, säger Jessica Nyström.

Men att implementera den här modellen i så många kommuner, har man aldrig mött något motstånd?

– Alltså många gånger har det ju varit så att medarbetare har väntat och frågat; ”När ska vi få HLT”. Annars är det så svårt i dag att få till vanliga samverkansmöten och att få en regelbundenhet i det, säger Ulrika Granskog.

– På en del ställen har man haft en annan samverkan, och när man då på politisk nivå och tjänstepersonsnivå beslutar att införa HLT har

det kanske kunnat bli lite motstånd i början, fortsätter Jessika Nyström.

Det finns också en stor vinst i att inte krångla till det, menar Ulrika Granskog.

– Modellen är ju enkel och inte så svår att förstå. Alla går in med sina grunduppdrag och inte något utöver det. Det handlar om att sträcka ut sig mot varandra och kroka arm.

EXAKT VAD HLT får för effekt i det långa loppet är kanske för tidigt att säga men utifrån de årliga utvärderingar som regionen har gjort finns det ändå tecken på att man är på rätt spår. I den senaste utvärderingen för 2023 hade man totalt 538 barn där föräldrarna samtyckte till HLT-samverkan. Det är den högsta noteringen under alla år som HLT varit i drift.

– Vi ser det som positivt att det ökar eftersom vi tror att det finns ännu fler barn som behöver den här hjälpen, säger Jessika Nyström.

Sett till just T:et i TSI (tidigare) pekar också HLT-siffrorna i en riktning som regionen ser som ett kvitto på att modellen faktiskt fungerar.

– Det vi såg när vi började med det här arbetet var att väldigt många barn mellan 13 och 16 år lyfts i HLT. Det vi ser i dag är att barnen som lyfts mest går i förskolan, säger Ulrika Granskog. ◀

KOMMENTAR:

”Utmaningen är att få politisk förankring”

Från 2017 till 2023 har Socialstyrelsen och Skolverket genomfört en satsning på tidiga samordnade insatser, TSI, i Sverige. Kjerstin Bergman har följt arbetet.

TEXT TOMMY JOHANSSON

Kjerstin Bergman
FOTO: PRIVAT

Under den sexårsperiod som Socialstyrelsen och Skolverket genomfört TSI-satsningen har ett 40-tal utvecklingsarbeten följts och stöttats i landet. Totalt är det 90 kommuner och 16 regioner som har omfattats.

Arbetet har också utmynnat i TSI-boken som Kjerstin Bergman, projektledare på Socialstyrelsen, och Ebba Silfverstolpe Agardh, projektledare på Skolverket, har skrivit.

– Den är ett praktiskt stöd för de som vill starta eller förbättra ett arbete när det gäller tidiga samordnade insatser för barn och unga. Med tidigt så menar vi tidigt i en ogynnsam utveckling. En stor del av boken bygger på erfarenheter från de utvecklingsarbeten vi har följt, säger Kjerstin Bergman.

Vad finns det för framgångsfaktorer i lyckosamma TSI-projekt?

– Man måste börja med att kartlägga och enas om vilka problembilder som finns inom verksamheterna, så att man jobbar åt samma håll. Man behöver också förankra det förebyggande arbetet politiskt och se till att det prioriteras långsiktigt.

Vad är det som vanligtvis gör att TSI-modeller fallerar?

– Det är nog utmaningen att få det förankrat politiskt. Eftersom det är flera verksamheter involverade så måste samtliga prioritera arbetet. Så fort en verksamhet drar sig ur så blir det ju inte TSI.

– När samverkansmodeller bygger på tillfälliga medel så har vi också sett att kommuner tenderar att inte följa upp arbetet på ett ordentligt sätt.

Med alla TSI-modeller som just nu är i gång runt om i landet så känner sig Kjerstin Bergman hoppfull inför framtiden.

– Vi har vind i seglen i det förebyggande arbetet och där har vi ju fått draghjälp genom omställningen till nya socialtjänstlagen. Vi har också det här med god och nära vård, att primärvården ska få mer resurser, vi har det nationella hälsoprogrammet för barn och unga och skolsociala team. Allt det har med TSI att göra. ◀

Skrotnissar

Andreas Holzner, Martin Toomingas och Niklas Sporrang demonterar en båt som ska vidare till skroten.

EN NY CHANS

Arbetsträning på varv hör inte till vanligheterna. Men på Ringövarvet får både människor och båtar nytt liv.

FOTO ANNA-LENA LUNDQVIST TEXT TOMMY JOHANSSON

Butiksarbete

För de som vill rikta in sig på en mer servicebetonad arbetsträning finns Ringövarvets butik. Där säljs begagnade båtdelar till allmänheten.

Ansikts- lyftning

Många slitna båtar har fortfarande åtskilliga sjömil i sig. Det enda som krävs är lite renoveringsarbete.

RINGÖVARVET

Fika

Dagens arbetsstyrka samlad för förmiddagsfika. Här går man igenom dagen och delar ut arbetsuppgifter.

Yrkesskicklighet

Flera av de som jobbar på Ringövarvet har ett mångårigt yrkeskunnande i ryggen.

Veteran

Michael Sandberg har jobbat på varvet i tio år. Han har jobbat med mekanik i hela sitt liv och är en problemlösare av rang.

RINGÖVARVET

Arbetsglädje

För Kennan Bektesi och Rickard Johansson står segelsömnad på dagens schema.

Spindeln i nätet

Matilda Kling, samordnare och handledare på Ringövarvet.

Vind i seglen

Textilarbetet sker på Syloftet. Här lagas det segel och sys kapell och båttexilier.

En annorlunda arbetsplats

När det kommer till arbetsträning är Ringövarvet något av ett unikum i Sverige. Här får deltagarna lära sig om kapellmakeri, segelsömnad och båtskrotning – allt inramat i en klassisk göteborgsk varvmiljö.

“Vi tycker det är bra att blanda människor”

Det var i höstas som den ideella föreningen Skyddsvärnet tog över verksamheten på Ringön vid Hisingsbron i Göteborg. Här bedriver man arbetsträning i en marin kontext, riktad till människor som av olika anledningar står långt utanför arbetsmarknaden.

– Vi har en väldigt bred målgrupp. Det är allt från människor med tidigare missbruksproblematik till människor med erfarenhet av psykisk eller fysisk ohälsa, säger Matilda Kling, samordnare för arbetsträningen på Ringövarvet.

– Det är också människor med npf-diagnoser och unga vuxna som har varit, eller riskerar att hamna i kriminalitet.

Flera av deltagarna har också blivit varslade efter ett långt arbetsliv och har efter det haft svårt att få ett nytt jobb.

– Det är en väldigt blandning av människor och det tänker vi är bra, säger Matilda Kling.

Vad får man göra när man kommer hit?

– Vi har en handledare här som lär ut hur man syr kapell och lagar segel. Vi har också en butik där vi säljer begagnade båtdelar till allmänheten. Om man är mer intresserad av service så kan man få arbetsträna där.

Andra exempel är båtskrotning eller enklare underhåll av båtar som lämnats för långtids- eller säsongförvaring.

En utmaning i arbetet har varit att hitta personal som både har yrkeskunskandet kring båtar och erfarenhet av socialt arbete, förklarar Matilda Kling.

– Det har inte varit helt lätt att hitta handledare som har båda de här delarna men vi har en bra blandning av kompetenser i personalen, och så stöttar jag upp där det behövs, säger hon.

Har ni möjlighet att slussa deltagare vidare ut i arbetslivet?

– Just nu ligger fokus på att öka kvaliteten på arbetsträningen och vara närvarande i det. Men när alla rutiner och strukturer sitter och vi har landat mer i organisationen så är ambitionen att arbeta mer mot arbetsgivare.

Själ

Jonna Karlsson har arbetstränat på Ringön i snart ett år. "Det är så coolt att åka över bron till Ringöns industriområde. Då känner jag mig som en riktig Göteborgsarbetare."

RINGÖVARVET

Rengöring

Idag är det fokus på trädgårdsarbete för Jonna Karlsson.

Synlighet

Johan Åberg är en av dem som sätter Ringövarvet på kartan. Han jobbar med marknadsföringen.

Romantik

Den båtindustriella känslan från äldre dagar och varvsromantiken är påtaglig. Det är lätt att slungas tillbaka i tiden.

SUAVIS

FAMILJEHEMSVÅRD

Ett konsulentstöd som gör skillnad.

En bra lösning är när en konsulent och ett familjehem tillsammans med socialtjänsten kan tillgodose barnets behov.

Våra konsulenter har särskild kompetens och erfarenhet inom

- hedersrelaterad problematik
- skyddsärenden

Placeringsförfrågan:
010-200 79 70

Välkommen!
Besök oss på suavisfv.se eller ring **010-200 79 70**

Du är erfaren
socialsekreterare.
Jag vill vara den
bästa chef du haft.

Vill du veta mer?
[sigtuna.se/
socialsekreterare](http://sigtuna.se/socialsekreterare)

Sigtuna
kommun

SOCIALTJÄNST FORUM 2024

– konferensen där praktik och forskning möts

Anmälan är
ÖPPEN

DEN NYA
SOCIALTJÄNSTLAGEN
– VAR STÅR VI OCH VART
SKA VI?

ANMÄL DIG INNAN
DEN 25 SEPTEMBER!

21 – 22 NOVEMBER 2024

I GÖTEBORG

www.gu.se/evenemang/socialtjanstforum-2024

FORTE:

GÖTEBORGS
REGIONEN

MARIA KJELLGREN, doktor i socialt arbete, scionom, legitimerad psykoterapeut, legitimerad hälso- och sjukvårdskurator och handledare i psykoterapi.

ENSKILDA SAMTAL VIKTIGA FÖR SKOLKURATORN

Barn har ett behov av att få sin röst hörd och sitt livsnarrativ berättat. I samtal med skolkuratoren får de möjlighet att uttrycka sin oro och formulera sina problem, visar en avhandling av Maria Kjellgren.

TEXT VIKTORIA MYRÉN

Maria Kjellgren har ägnat de senaste sex åren åt sin avhandling Skolkuratorns samtalspraktik: en studie om individuella samtal med barn i den svenska grundskolan.

Ett av avhandlingens resultat är att den visar hur nödvändigt det är för barn att uttrycka sig själva, när det gäller sin oro och sina problem. Och att skolkuratorer kan hjälpa och avlasta barnen i det arbetet.

– Att få komma till ett tryggt rum, till en trygg person och att få lov att förstå vad man är, eller har varit utsatt för, det är väldigt viktigt, säger Maria Kjellgren och konstaterar att ämnet är aktuellt:

– Det visste jag ju inte när jag började, men regeringen har tillsatt en ny utredning för att förbättra elevhälsan.

Trots att Maria Kjellgren har lång erfarenhet av psykosocialt arbete – såväl som scionom som terapeut och skolkurator – blev hon förvånad över hur insiktsfulla de ungdomar som hon intervjuade var.

– De har haft sina svårigheter, de har träffat skolkurator och de har på något vis fått hjälp att länka det som varit deras problem med orsaken till att problemet har uppstått, säger Maria Kjellgren.

Såväl kuratorerna som barnen, lyfter fram samma slags problembilder när det gäller de enskilda samtalen. Jobbiga hemförhållanden och psykisk ohälsa var huvudanledningarna till att barnen sökte upp skolkuratoren.

– Men om det är hemförhållandena som ger psykisk ohälsa, eller om det är att barnet mår dåligt som gör det tufft hemma är svårt att säga, säger Maria Kjellgren.

Oavsett, så konstaterar hon att barnen upplever att ”korrelationen mellan psykisk ohälsa och hemförhållanden” har påverkat dem mycket och gjort det svårt för dem i skolan. Här upplever hon skolvärlden som lite fyrkantig.

– Vi har väl alla mött lärare som sagt ”bara du hade skärpt dig lite mer, bara du hade försökt lite mer, kan du inte bara bli lite mer motiverad”...

Maria Kjellgren konstaterar att visst finns det barn som behöver peppa sig själva.

– Men det finns också barn som inte kan lära sig, för att hjärnan är fullt upptagen med andra saker, som tuffa hemförhållanden och psykisk

Forskningen i korthet:

- Avhandlingen består av fyra delstudier. Studie ett baseras på fokusgruppintervjuer med 22 skolkuratorer och handlar om deras erfarenheter av individuella samtal med barn.
- I studie två ger samma kuratorer sina erfarenheter av att vara en del av skolans elevhälsoteam.
- Studie tre består av en kvantitativ protokollstudie avseende barns karakteristika, samtalsstrategier och interventioner.
- Studie fyra baseras på intervjuer med ungdomar (15 år) i syfte att ge ungdomarnas perspektiv på de individuella samtalen.

▶ ohälsa. Och det är viktigt att vi tar det på allvar.

Avhandlingen består av fyra delstudier (se faktaruta). Förutom barns respektive skolkuratorers erfarenhet av enskilda samtal undersöks även vad som kännetecknar skolkuratorns individuella samtal med barn, liksom skolkuratorers erfarenheter av att vara en del av skolans elevhälsoteam, EHT, där också specialpedagog, skolsköterska, psykolog och läkare ingår.

Skolkuratoren beskrivs som skolans och elevhälsoteamets psykosociala expert, med fördjupad kunskap om psykosociala effekter och konsekvenser. Och teamets uppdrag är att jobba hälsofrämjande och förebyggande. Något som ofta lyfts av såväl rektorer som skolkuratorerna själva. Flera skolkuratorer säger i avhandlingen att de borde jobba mer förebyggande.

Men exakt vad det förebyggande arbetet ska bestå av är enligt Maria Kjellgren oklart. I dag utgörs merparten av skolkuratorernas arbetsvardag av enskilda samtal.

– **DET ÄR DET DE GÖR** mest och de gör det bra. Och då funderar jag över varför man inte ska göra mer av det, om det gynnar barnen? Varför ska man konstruera nya arbetsuppgifter i stället för att bli tydligare med att det är det här är det skolkuratorer gör och de gör det superbra som socionomer?

En av slutsatserna som Maria Kjellgren drar i avhandlingen är att det saknas vägledning eller riktlinjer för skolkuratorns individuella samtal och att skolkuratorernas inställning till det är ambivalent.

– Å ena sidan säger de att de skulle vilja ha riktlinjer och vägledningsdokument där det tydligt framgår vilka arbetsuppgifter de skall göra, å andra sidan säger de att de vill ha sin frihet och autonomt själva bestämma vad de ska göra, när de ska göra

det och hur. Så de pratar lite emot sig själva.

Hon skriver i avhandlingen att skolkuratorer behöver få ett ”ovillkorat mandat” att utföra individuella samtal med barn och samtidigt ”ges möjlighet att erhålla ytterligare kunskap för att säkerställa samtalens genomförande”.

Hon lyfter även förslaget att införa en hälso- och sjukvårdslegitimation för skolkuratorer. Då skulle skolkuratorer, i likhet med sjuksköterskor, psykologer och läkare, arbeta under patientlagen och hälso- och sjukvårdslagen.

– Då har man samma typ av sekretess och också samma typ av ansvar i elevhälsoteamet, exempelvis när det gäller journalföring.

” I dag kan du gå tre år hos skolkuratoren för stödsamtal. Men inget journalförs. ”

Maria Kjellberg ser det som en åtgärd som skulle förenkla elevhälsoteamets arbete, men också göra det mer rättssäkert för barnen.

– I dag kan du gå i tre år hos skolkuratoren, en gång i veckan under hela din högstadietid med stödsamtal. Men ingenting journalförs. Och sen när du kommer upp på gymnasiet och börjar bli vuxen så kanske du funderar ’men vad var det egentligen som hände’ och då har du ingen möjlighet att ta reda på det, konstaterar Maria Kjellgren. ◀

Utländska begrepp kan vara svåra att överföra

Recovery capital är ett begrepp inom beroendevården som använts flitigt i bland annat USA. Men hur användbart är det i en svensk kontext? Det har Sofia Huusmann Härd studerat i sin avhandling.

TEXT TOMMY JOHANSSON

Vad handlar studien om?

– Enkelt beskrivet kan man säga att avhandlingen handlar om vad som händer när man försöker flytta ett bedömningsinstrument från ett sammanhang till ett annat.

– Jag har tittat på hur användbart recovery capital är i svensk AOD-behandling, med fokus på bedömningsinstrument som är baserade på begreppet. Begreppet har fått stor betydelse i behandlingspraktiker i olika delar av världen men har inte använts i samma utsträckning i Sverige, förklarar Sofia Huusmann Härd.

Vad är recovery capital?

– Recovery capital faller under ett annat begrepp som man kallar för recovery, som inte heller har fått något större genomslag i Sverige. Det är ett bredare och mer diffust begrepp och för att göra det mer användbart i praktiken så har man tagit fram recovery capital.

Lite förenklat kan recovery capital översättas till återhämtningskapital.

Det ringar in vilka resurser och förutsättningar klienten har under sin återhämtning – recovery. Det handlar om socialt kapital som familj, vänner och bekanta, om fysiskt kapital som pengar och försäkringar, om mänskligt kapital som utbildning, arbetslivserfarenhet och kulturkapital, i form av miljö och normer där man växt upp/bor.

– Begreppet används främst för att förstå hur olika återhämtningsprocesser kan se ut i alkohol- och drogrelaterade ärenden, varför de kan se olika ut, och hur olika förutsättningar påverkar förmågan att upprätthålla en återhämtningsprocess. I praktiken används det som grund för olika typer av bedömningsinstrument som är utformade för att mäta till exempel problembild och utfall i behandling.

Vilka är de viktigaste resultaten?

– Slutsatsen är att den svenska praktiken har ganska lite att vinna på att använda recovery capital. Det finns tecken på att det bedömningsinstrument som jag har kollat på är svårt att använda systematiskt.

– Till den slutsatsen hör att recovery capital, som koncept betraktat, går i linje med redan existerande praktiker som används i Sverige i dag. Det tillför egentligen inget nytt och då blir det svårt att motivera användandet av begreppet.

Vem skulle ha nytta av att läsa avhandlingen?

– Egentligen alla som på något

Sofia Huusman Härd.

FOTO: MALIN HUUSMANN

Läs mer aktuell forskning på [socionomen.se!](#)

sätt är intresserade av frågor som handlar om relationer mellan forskning och det sociala arbetets praktik, dels hur vi kan föra över kunskapen till praktiken på ett bra sätt, dels hur vi kan förvalta den kunskap som redan finns i praktiken. Framför allt riktar den sig till alla som är intresserade av vad som händer när man försöker flytta kunskap och begrepp mellan olika sammanhang. ◀

→ Sofia Huusman Härd

GÖR: Nybliven doktor i socialt arbete, Stockholms universitet.

AKTUELL MED: Avhandlingen *"Knowledge in practice. The feasibility of recovery capital in Swedish alcohol and other drug treatment"*.

FORSKNING I KORTHET

TEXT ANNIKA SJÖBERG FOTO GETTY IMAGES

Illegala droger kostar samhället 3,7 miljarder euro

NARKOTIKA. Användningen av illegala droger har långtgående konsekvenser för både de som använder dem och för samhället. Användningen av droger i Sverige har ökat och antalet dödsfall på grund av överdoser är bland de högsta i Sverige. För att beräkna vad detta kostar har forskarna bakom den här studien tagit med direkta kostnader för exempelvis sjukvård, socialtjänst och kriminalvården, men även indirekta kostnader som minskad produktivitet på grund av arbetslöshet och immateriella kostnader som minskad livskvalitet för användare

och deras anhöriga. Resultatet visar att år 2020 kostade illegala droger samhället ungefär 3,7 miljarder euro. Det motsvarar 355 euro per invånare, eller 0,78 procent av Sveriges BNP. Direkta och immateriella kostnader stod för ungefär lika stor andel – 40 procent vardera, medan indirekta kostnader stod för ungefär 20 procent av den totala kostnaden.

Referens: Hormarcher, T. et. al, Societeal costs of illegal drug use in Sweden, International journal of drug policy, Volume 123, 2024.

Socionomer har ökad risk för psykisk ohälsa

PSYKISK OHÄLSA. Risken att drabbas av psykisk ohälsa, så som depression, ångest och stressrelaterade sjukdomar, är upp till 30 procent högre bland socionomer än andra yrkesgrupper. Det visar en studie från Karolinska institutet. I studien ingår ungefär tre miljoner arbetstagare, av vilka cirka 26 000 var socionomer. De följdes upp från 2015 och tills de fick en diagnos för psykisk ohälsa, eller som längst till år 2020.

Forskarna såg ingen skillnad utifrån typ av psykisk ohälsa. Däremot var risken att drabbas betydligt högre för män än för kvinnor. Manliga socionomer visade upp till 70 procent större risk, jämfört med 20 procent bland kvinnor. Det fanns också vissa skillnader beroende på vilka arbetsuppgifter inom det sociala fältet personen hade, där risken att drabbas var störst för manliga biståndshandläggare.

Referens: Neveriana, A. et al., Diagnoses of common mental disorders among social workers in Sweden: A register-based cohort study, Journal of affective disorders, volume 355, 2024.

Socionomens och Akademikernas

PANELDEBATT I ALMEDALEN:

Hur ska välfärds- brotten stoppas?

Miljarder rinner ut från välfärdssystemen och finansierar bland annat organiserad brottslighet. Hur ska det stoppas? Och hur mycket kontroller tål samhället?

Trängseln ökar på anstalterna – hur mår kriminalvården?

En historisk expansion pågår på landets fängelser. Antalet platser ska tredubblas på tio år. Vilka blir konsekvenserna för de intagna och för personalen? Och hur påverkas samhället?

Bland debattörerna:

Heike Erkers och Monica Engström från Akademikerförbundet SSR,
David Brehm Sausdal, forskare vid Lunds universitet,
Christina Kiernan, SKR,
Per Eleblad, Utbetalningsmyndigheten,
Jan Jönsson (L),
Anna Wallentheim (S).

Plats: Campus Gotland

Tid: Tisdag 25 juni.

Socionomen

UTBILDNING & KOMPETENSUTVECKLING FÖR INDIVIDER OCH ARBETSPLATSER

- **Grundutbildning i psykoterapi (KBT)**
Stockholm 12/9 samt VT25: Malmö 23/1 & Göteborg 31/1
- **Trauma & PTSD**
Malmö 14/10, Stockholm 5/11
- **Missbruksbehandling med KBT (Distans)**
Digitalt 26/8
- **Ettårig KBT-utbildning (Distans)**
Digitalt 30/10
- **Motiverande samtal (MI)**
Stockholm 22/10, Malmö 5/11
- **Familjebehandling med KBT (Distans)**
Digitalt 5/11

040-698 60 00 www.sverigehalsan.se

SVERIGEHÄLSAN

 Debatt

Ett bredare
behandlings-
utbud innebär
ökad valfrihet
för patienter.

Björn Philips, leg. psykolog, leg. psykoterapeut, fil dr, professor i klinisk psykologi, Psykologiska Institutionen, Stockholms universitet.

FOTO: HENRIK DUNÉR

Peter Lillengren, leg. psykolog, leg. psykoterapeut, fil dr, lektor i klinisk psykologi, Psykologiska Institutionen, Stockholms universitet.

FOTO: HENRIK DUNÉR

PSYKODYNAMISK PSYKOTERAPI BÖR FÅ MER PLATS I OFFENTLIG VÅRD

Psykodynamisk psykoterapi, PDT, var den dominerande psykoterapiinriktningen inom psykiatri för 25–30 år sedan, men terapimetoden har sedan dess närapå blivit utvecklade inom offentlig vård. I de senaste decenniernas strävan mot evidensbaserad vård har bland annat kritik riktats mot att det funnits för få forskningsstudier om behandlingens effekter samt att dessa haft för låg kvalitet. I de nationella riktlinjerna ges PDT därför betydligt lägre rekommendation än exempelvis kognitiv beteendeterapi, KBT, vid vanliga psykiatriska tillstånd. I förlängningen saknas numera kompetens inom PDT helt på många psykiatriska mottagningsar runt om i landet.

PARALLELLT MED ATT PDT har minskat inom offentlig vård har dock antalet forskningsstudier ökat. I dagsläget finns ca 300 randomiserade kontrollerade studier, RCT, som undersöker effekterna av PDT vid specifika psykiatriska tillstånd och andra kliniskt relevanta problemområden. Omkring 40 procent av studierna har publicerats senaste tio åren vilket innebär att resultaten till stor del ännu inte hunnit integrerats i nationella riktlinjer.

UNDER 2023 PUBLICERADES en stor så kallad "paraplyöversikt", det vill säga en metaanalys av metaanalyser, i den välrenommerade tidskriften *World Psychiatry* där det nuvarande evidensläget för PDT uppskattades. Evidensen bedömdes enligt GRADE-systemet, vilket är samma system som används

av SBU och Socialstyrelsen i Sverige, och innebär strikt granskning av både metaanalyserna och originalstudiernas kvalitet. För diagnosområdet depression fann författarna evidens av hög kvalitet att PDT är bättre än både inaktiva och aktiva kontrollbetingelser i att minska depressiva symtom. Jämförelse mellan PDT och andra aktiva terapier visade ingen signifikant skillnad i utfall. För ångestsyndrom visade översikten evidens av måttlig kvalitet att PDT är bättre än inaktiva och aktiva kontrollbetingelser i att minska ångestsymtom. Även här visade jämförelse mellan PDT och andra aktiva terapier ingen signifikant skillnad. För personlighetsyndrom fann man också evidens av måttlig kvalitet att PDT är bättre än kontrollbetingelser i att minska personlighetsstörnings-symtom. Inte heller här fanns någon signifikant skillnad mellan PDT och andra aktiva terapier. För funktionella somatiska tillstånd visade översikten evidens av hög kvalitet att PDT är bättre än kontrollbetingelser i att minska somatiska symtom. Författarnas slutsats är att PDT är en evidensbaserad psykoterapiform för de nämnda psykiatriska tillstånden och ska ges stark rekommendation för behandling av dessa tillstånd.

VID SIDAN AV ÖKAD forskning har det också skett en betydande metodutveckling inom PDT-traditionen under de senaste decennierna. Flera aktiva, fokuserade och välstrukturerade metodvarianter har utvecklats, där så stor effekt som möjligt på kortast möjliga tid eftersträvas, exempelvis panikfokuserad psykodynamisk psykoterapi, PFPP, dynamisk interpersonell

terapi, DIT, intensiv dynamisk korttidsterapi, ISTDP, mentaliseringsbaserad terapi, MBT, och överföringsfokuserad psykoterapi, TFP. Mot bakgrund av det aktuella evidensläget för PDT anser vi att behandlingsmetoden har en viktig roll att fylla, både inom första linjens psykiatri och specialistpsykiatri.

DET ÄR EN GOD nyhet att Socialstyrelsen under 2025 kommer att börja arbeta med att revidera nationella riktlinjerna för vård av depression och ångest. Men regionerna bör redan idag börja revidera sina vårdprogram och processkartor och erbjuda mer PDT i enlighet med evidensläget. Ett bredare behandlingsutbud med PDT, KBT, psykofarmaka etcetera innebär ökad valfrihet

”Regionerna bör redan idag börja revidera sina vårdprogram och processkartor och erbjuda mer PDT i enlighet med evidensläget.”

för patienter. Det är också centralt att terapeuter med kompetens inom PDT tas tillvara inom de verksamheter där de verkar. Alla goda krafter behövs för att möta dagens och framtidens utmaningar inom området psykisk ohälsa. ◀

➔ **VAD TYCKER DU? VILL DU SKRIVA REPLIK?**

Debattera vidare på vår facebookside eller på LinkedIn. Vill du skriva en replik så skicka den till redaktionen@socionomen.se.

ANNONS

Skyddat boende

För kvinnor, män, familjer – egen lägenhet eller kollektivt – FREDA, SARA & Patriark – barnansvarig psykologkontakt – säkerhetsplanering – utsluss till eget boende – jour – ramavtal med ett flertal kommuner

“Alla har rätt till frihet att forma sitt liv”

Kontakta oss för förfrågan
010 70 60 350 www.vejbyhem.se

VEJBYHEM
Vård och Boende

Sett, läst, hört

Lämnar enkla analyser därhän

SKÖNLITTERATUR

Händelseboken

Andrzej Tichý

Albert Bonniers förlag

Andrzej Tichý har etablerat sig som en av landets mest upphöjda författare. Han har ofta hyllats för sitt polyfona berättande, där de röster som träder fram inte sällan gör det genom fattigdom och missbruk och från marginaliserade positioner. I romanen Kairos från 2013 hittar vi utsatta barn, människor i illegala tältläger och prostituerade på parkeringsplatser, och i Eländet från 2016 är det en ung, hemlös man som öppnar slussarna i huvudpersonens och läsarens medvetande. Tichýs nya roman, *Händelseboken*, går i samma spår och har av en kritiker kallats för ett "majestätiskt manifest om vår stund på jorden". I inledningen tar en flicka livet av sig på en lekplats i Malmö, med tabletter från sin mamma. En ung man går förbi och skulle kanske kunna rädda henne, men vågar inte, av rädsla för myndigheterna. Det låter som krass socialrealism, och en sådan löper alltid genom Tichýs politiskt rasande romaner, men den

går omlott med en svart fabulerande fantastik som upplöser naturalismens gränser. Hos Tichý finns gott om sorg, utsatthet och övergivenhet, men ingen katarsis för läsaren i form av enkla analyser eller tryggt moraliserande – man befinner sig i hans värld utan sociala – och estetiska – skyddsnet.

Tim Andersson

Hur man möter en mamma

Kaj Korkea-Aho

Förlaget M

Hur man möter en mamma är en självbiografisk bok som handlar om hur författaren, Kaj Korkea-Aho, försöker få barn tillsammans med sin man Niko genom så kallat "medför-

äldraskap". Modellen bygger på en överenskommelse med en kvinna eller ett kvinnopar, där man delar på vårdnaden. Det visar sig vara en närmast hopplös process: Hur hitta en människa som man inte bara kan komma överens med, utan som man vågar lita på i den utsträckning som ett gemensamt barn kräver? Under tre år träffar de sammanlagt 26 kvinnor, innan de till slut finner den rätta. Boken är skriven som en berättelse, med ambitionen att drabba och underhålla den allmänna läsaren, men är också tänkt att fungera som ett slags handbok för andra i samma livssituation som författaren och hans man.

Tim Andersson

PODD: ALLT VI INTE LÄRT OSS OM KÄRLEK

Tillsammans har de skapat flera teve-serier och en långfilm. Nu har de bestämt sig för att spela in sitt ältande om kvinnor och relationer. I den här podden vänder Peter Magnusson och Martin Persson, vänner och kollegor sedan över 20 år, blicken inåt, med målet att bli bättre partners i nästa relation.

Vårens nya socionomfilmer!

Text: Fredrik Söderlund

1 Silver Haze

Sjuksköterskan Franky blev allvarligt brännskadad som barn och drivs av att hitta förklaringen till vad som egentligen hände. Hon kommer från ett trasigt hem, men när hon träffar Florence så får livet en ny mening. Tillsammans tar de sig igenom motgångar, en spirande kärlek och psykisk ohälsa. "Silver haze" är rå, vacker och oerhört drabbande. Skyggglapparna är bortdragna och skådespeleriet är lysande. Tempo, stämning och tema påminner mycket om suveräna HBO-serien "Euphoria" som kom för några år sedan.

Premiär den 31 maj (Distributör: Lucky Dogs)

2 Solitude

Gunnar är tvungen att lämna sitt ställe på landsbygden, eftersom en damm kommer att ödelägga hela området. Han flyttar motvilligt in till Reykjavik, och så småningom börjar en vänskap med grannpojken Ari växa fram. Två ensamma själar som hittar varandra genom schack, livets små bagateller och fryspizza. "Solitude" är en rörande film om att hitta en vän bortom generationsglapp, förutfattade meningar och livserfarenhet. I bakgrunden återkommer hintar om situationen för flyktingar på Island där den starka empatin från Gunnar och Ari skapar en extra dimension.

Premiär den 31 maj (Distributör: Njutafilms)

3 Painkiller

Filmaren Gabriela Pichler ("Äta sova dö") är en lite för ouppmärksam pärla och tveklöst den svenska socialrealismens stjärnskott. Miniserien "Painkiller" är ännu ett underhållande och patosfyllt tvärsnitt av ett Sverige som inte får tillräckligt mycket utrymme. Städerskan Dijana har ständig värk i kroppen och hennes dotter Andrea försöker överleva som performancekonstnär. Samtidigt som detta är ett skarpt porträtt av en generation som kom till Sverige efter Balkankriget, så är det en gripande mor/dotter-skildring. Intelligent, rappt och med en stor dos tonsäker humor.

Finns på SVTPlay

”Tänk om jag fått vård på ett hvb-hem där jag fick vara mig själv?”

När jag var runt 20 år var jag en ung transman med ätstörningar, gravt traumatiserad efter sexuella övergrepp och i ett aktivt missbruk. Jag var i stort behov av behandling, men vilket behandlingshem var mest lämpligt?

EFTERSOM MITT juridiska kön var kvinna så blev jag placerad på ett 12-steps behandlingshem för kvinnor. Problemet var att jag inte identifierade mig som kvinna, och att placeras på ett hem för enbart kvinnor blev ett trauma i sig för mig. Enbart placeringen kändes som en diskriminering och ett icke validerande av min könsidentitet. Upplevelsen blev att min egen identitet ifrågasattes. Att vara i risk för hot och våld, att höra kommentarer som ”åh du är en transperson, vad mycket jag kommer lära mig nu” eller bara att mötas av oförståelse bidrog till minoritetsstress. Med i beräkningen bör också tas att min könsdysfori varit en stor del i att jag fick problem från början. När jag på behandlingshemmet felkönades och inte fick bekräftelse i min identitet så var det svårt att börja läka. Sedan uppstod något oundvikligt, jag blev utskriven då behandlingshemmet ansåg

FOTO: JULIA LINDEMÄLM

Lo Thornberg
socionom och författare

att min ätstörning var för allvarlig. Jag placerades på ett skyddat boende för kvinnor, och traumat fortsatte.

I DAG ÄR JAG boendehandläggare inom socialtjänsten och har nyligen släppt en självbiografisk bok, ”Lägenhetsbordellen i Palma”. Den handlar om en traumatisk tid i mitt liv, men även om vägen tillbaka och i boken beskriver jag min upplevelse av de behandlingshem jag har varit på. Å ena sidan upplevde jag dem som relativt trygga platser, men också som ställen där jag inte fick vara jag. För personer inom hbtqia+ blir könsuppdelningen på hvb-hemmen mycket svår att förhålla sig till. Om du varken identifierar dig som man eller kvinna, eller om ditt juridiska

kön inte matchar det du identifierar dig som, då kommer en placering inom de i dag snäva ramarna att skava och kanske skada.

HUR SKA VI GÖRA för att inte vården som är menad att hjälpa, i själva verket skadar klienten? Tänk om jag för tio år sedan fått chansen att få vård på ett hvb-hem där jag fick lov att vara mig själv? När en person ska läka behöver den ett lugn och känsla av trygghet. Jag tror att det som behövs är fler behandlingshem som inte är uppdelade efter juridiskt kön, där du som hbtqia+ person är norm. När du kan släppa på oron över att bli utsatt kan du i stället fokusera på att läka. Socialtjänsten och vården behöver inse klienters diversitet och att vi inte kan bryta ner alla olika problem hos separata vårdgivare. Vi behöver vårda hela människan och inte separera diagnoser från varandra. I dag är vi många som väntar på vad samsjuklighetsutredningen ska mynna ut i och psykiatri och missbruksvården ska sluta bolla patienter mellan sig likt brännheta kastrull-lock. Men på samma sätt som psykiatriska diagnoser och missbruk samexisterar, så samexisterar också en eller flera identiteter inom hbtqia+. Och en klient behöver få vara allt det samtidigt. ◀

→ FLER KRÖNIKOR: HITTAR DU PÅ SOCIONOMEN.SE

Penna, papper och patos
SUSANNA ALAKOSKI

Det är hoppfullt att vi har makt att hjälpa
FRIDA JOHANSSON METSÖ

”Sverige har blivit ett fängelseland i stil med USA”
SVEN-ERIC LIEDMAN

Skyddat boende där alla kan känna sig trygga

På våra boenden finns möjlighet till stödsamtal
enligt Trappanmodellen eller In My Shoes.

Alla barn förtjänar ett liv
i trygghet, fria från våld.

UPPSALA
**KVINNO
+ JOUR**

En chans för familjen

GröbyGården ligger i nordöstra Skåne, i en by omgiven av hav, sjöar och bokskogar. I frisk miljö skapar vi förutsättningar att ta fatt i den utvecklingstråd som slagit knut baserat på vår långa erfarenhet och unika kompetens. Genom behandling hjälper vi barn och föräldrar till trygga relationer. I utredningsuppdrag vägleder våra noggranna observationer till val av insatser.

Vill du veta mer? Ring 0456-229 41 eller besök www.grobygarden.se

GG GröbyGården
EN KUPAD HAND FÖR LIVET

ANNONS

NÄSTA NUMMER

Kriminalvården expanderar som aldrig förr.
Vad får det för konsekvenser?

KRIMINALVÅRD MED VÄXTVÄRK

→ I din brevlåda den **27 maj**.

Vill du ha en karriär *med mening*?

Vi tror på *Engagemang*, *Ansvar* och *Glädje* och ger våra medarbetare frihet att vara dem de är. Idag är vi över 15.000 hjältar, men vi behöver bli fler.

Socionomer, verksamhetschefer, socialpedagoger, behandlingspedagoger, undersköterskor och psykologer är några av oss som gör skillnad varje dag.

Vill du vara med och göra skillnad? Jobba hos oss!